

2009-06-26

Årsrapport 2008

Landsbygdsprogram
för Sverige
år 2007-2013

CCI 2007SE06RPO001

Innehåll

1	Inledning	7
1.1	Omfattning	7
1.1.1	Programmets omräkningskurs.....	7
1.2	Bakgrund	7
2	Ändringar av de allmänna villkoren som påverkar programmets genomförande....	9
2.1	Förändringar av lagstiftningen	9
2.2	Omvärldsförändringar/oförutsedd samhällsekonomisk utveckling	9
2.3	Ändringar i gemenskapspolitiken och den nationella politiken som påverkar kopplingen mellan EJFLU och andra finansieringsorgan	9
2.4	Ändringar i landsbygdsprogrammet.....	11
3	Utveckling av programmet i förhållande till uppsatta mål	13
3.1	Inledning.....	13
3.2	Sammanfattande bedömning	13
3.3	Länsstyrelsernas, Skogsstyrelsens respektive Sametingets erfarenheter och bedömningar.....	14
3.3.1	Länsstyrelserna.....	14
3.3.2	Skogsstyrelsen.....	17
3.3.3	Sametinget.....	17
3.4	Landsbygdsnätverkets tankesmedja om läget i programmet.....	18
3.5	Axel 1	20
3.5.1	Kompetensutveckling, information och kunskapsspridning (111 och 114)....	20
3.5.2	Startstöd för unga jordbrukare (112).....	23
3.5.3	Modernisering av jordbruksföretag (121)	24
3.5.4	Högre värde i jord- och skogsbruksprodukter (123)	25
3.5.5	Samarbete om utveckling av nya produkter (124)	26
3.5.6	Infrastruktur (125)	28
3.6	Axel 2	30
3.6.1	Ersättning för naturbetingade svårigheter i bergsområden och för andra områden med svårigheter (211 och 212).....	30
3.6.2	Miljöersättningar (214)	31
3.6.3	Icke-produktiva investeringar skog (227)	42
3.7	Axel 3	43
3.7.1	Diversifiering (311).....	43
3.7.2	Mikroföretag (312).....	44

3.7.3	Främjande av turistnäringen (313).....	45
3.7.4	Grundläggande tjänster (321).....	45
3.7.5	Förnyelse och utveckling i byarna (322).....	46
3.7.6	Bevarande och uppgradering av natur- och kulturarvet på landsbygden (323).....	47
3.7.7	Kompetensutvecklings- och informationsinsatser (331).....	48
3.7.8	Kompetens- och informationsinsatser för förberedelse och genomförande av lokala utvecklingsstrategier (341)	49
3.8	Axel 4	51
3.8.1	Genomförande av lokala utvecklingsstrategier (411, 412 och 413).....	51
3.8.2	Samarbete (421)	52
3.8.3	Driftskostnader för LAG samt informations- och animationsinsatser (431)....	52
4	Programmets finansiella genomförande	55
4.1	Generellt om det finansiella genomförandet	55
4.2	Axelvis redovisning av utbetalade belopp	55
5	Pågående utvärdering av programmet	57
5.1	Utvärderingsaktiviteter påbörjade och genomförda under 2008.....	57
5.1.1	Multiplikativa effekter.....	57
5.1.2	Skattning av produktionsfunktioner	58
5.1.3	Fastighetspriser relaterade till närhet till ängs- och betesmarker	58
5.1.4	CAP:s miljöeffekter.....	59
5.1.5	Ängs- och betesmarksinventering m.m.	60
5.1.6	Analys av Sveriges företagstruktur utifrån stad- och landperspektivet	60
5.2	Arbete med indikatorer.....	61
6	Åtgärder för att garantera kvalitet och måluppfyllelse.....	63
6.1	Övervaknings- och utvärderingsåtgärder	63
6.2	Sammanfattning av större problem som uppstått vid förvaltningen av programmet och hur dessa har åtgärdats.....	66
6.3	Användning av tekniskt stöd	66
6.3.1	Redovisning per myndighet och användningsområde	67
6.4	Informationsåtgärder	73
6.4.1	Sammanfattning av informationsinsatser under 2008.....	73
6.4.2	Information och offentlighet	74
6.4.3	Budskapen förstärker varandra.....	74
6.4.4	Mål för informationen	74
6.4.5	Hur långt har vi kommit i informationsarbetet.....	75
6.4.6	Målgrupper	75

6.4.7	Aktiviteter personlig kommunikation	76
6.4.8	Aktiviteter elektronisk kommunikation	78
6.4.9	Aktiviteter direktkommunikation	78
6.4.10	Aktiviteter masskommunikation	78
6.4.11	Information till allmänheten	79
7	Deklaration om överensstämmelse med gemenskapspolitiken i fråga om stödet	81
7.1	Konkurrensregler och statsstöd	81
7.2	Offentlig upphandling	81
7.3	Miljöskydd och miljöförbättringar	81
7.4	Jämställdhet och icke-diskriminering	82
7.5	Avgränsning mot andra fonder, program och finansiella instrument.....	82
7.5.1	Överensstämmelse med CAP	82
7.5.2	Avgränsning i förhållande till ERUF, ESF och EFF.....	82
8	Uppgifter om användningen av de belopp som återkrävs i enlighet med artikel 33 i förordningen (EG) 1290/2005.....	83
9	Bilagor	84

1 Inledning

1.1 Omfattning

Årsrapporten avser Landsbygdsprogram för Sverige 2007-2013 som omfattar alla Sveriges landsbygdsområden.

1.1.1 Programmets omräkningskurs

Stöd och ersättningar är i förordningar och föreskrifter som reglerar programmet uttryckta i svenska kronor. Det är ett önskemål från kommissionen att siffervärden i rapporten även bör anges i euro. En fråga är vilken kurs som bör väljas. Programmets omräkningskurs från svenska kronor till euro är 9,0. Den genomsnittliga kursen för år 2008 har emellertid varit 9,77 kr/euro, dvs. den genomsnittliga kurs som har använts när EU:s medfinansiering har rekvisiterats från det utbetalande organet (Jordbruksverket). Rekvisitioner sker alltid i euro och kursen bestäms en gång per månad. I denna rapport används kursen 9,0 i text och tabeller. Om annat gäller anges detta särskilt. I bilaga 1 (redovisning av indikatorer) och bilaga 3 (redovisning av utbetalningar) används faktiska kurser för utbetalningarna, d.v.s. samma kurs som kommissionen har använt i sin sammanställning över Sveriges rekvisitioner av fondens medfinansiering (Financial Implementation report 2008). I bilaga 2 (redovisning av beslut) har programmets kurs 9,0 använts. Val av kurs kan diskuteras men valet som här görs gör förhoppningsvis komplexiteten i det redovisade materialet något mindre.

1.2 Bakgrund

Landsbygdsprogrammet baseras på rådsförordningen (EG) nr 1698/2005 och kommissionens tillämpningsförfordning (EG) nr 1974/2006. Programmet godkändes av EU-kommissionen i juni 2008. Under 2008 har några smärre ändringar gjorts i programmet, vilka närmare beskrivs i avsnitt 2.4 nedan.

Beslut om stöd samt utbetalningar av stöd normaliserades i hög grad 2008 jämfört med 2007, då stödbeslut och stödformer som följde med från det förra programmet dominerade bilden. Sametinget och Skogsstyrelsen har under 2008 närmast sig en mer normal hanteringsfrekvens.

Statens jordbruksverk är programmets förvaltningsmyndighet. Jordbruksverket är också utbetalande organ. De båda funktionerna är dock åtskilda genom att de återfinns inom olika avdelningar. Attesterande organ är Ekonomistyrningsverket. Beslut i enskilda stödärenden sker av flera olika myndigheter. Den största beslutsvolymen inkl granskningar och olika typer av kontroller ligger på länsstyrelserna. Sametinget, Skogsstyrelsen och Jordbruksverket har också beslutsfunktioner i enskilda ärenden. Samtliga nämnda myndigheter granskar och kontrollerar också rekvisitioner om utbetalning av stöd innan de överlämnas till det utbetalande organet på Jordbruksverket för slutlig granskning.

Under 2008 utbetalades i offentliga medel för olika former av stöd totalt ca 3 884 mnkr. Under EU:s räkenskapsår 2008, som avser perioden från den 16 oktober 2007 till den 15 oktober 2008 utbetalades i offentlig finansiering ca 3 526 mnkr. Sveriges rekvisitioner till kommissionen för utbetalade stöd under räkenskapsåret 2008 uppgick till 1 664 mnkr (174,44 mneuro), vilket understeg den till Sverige tilldelade ramen med 102,8 mneuro. Som stående förskott utbetalades 15,2 mneuro, vilket gör att underutnyttjandet i praktiken blev 87,6 mneuro, ca 856 mnkr.

2 Ändringar av de allmänna villkoren som påverkar programmets genomförande

2.1 Förändringar av lagstiftningen

Någon förändrad lagstiftning som mer direkt påverkar de allmänna villkoren för programmets genomförande för år 2008 har inte genomförts 2008.

2.2 Omvärldsförändringar/oförutsedd samhällsekonomisk utveckling

De betydande prisökningarna för en del jordbruksprodukter (spannmål, oljefröer och mejeriprodukter) som kunde noteras 2007, förbyttes i sänkningar mot slutet av 2008. Sänkningarna i avräkningspriserna på mjölk var relativt kraftiga och lönsamheten i sektorn sjönk.

Genom sänkta spannmåls- och oljefröpriser minskade kostnaderna för foder. Oljepriserna föll tillbaka när världskonjunkturen mattades av under andra hälften av år 2008. Priset på handelsgödselmedel påverkades nedåt av fallande oljepriser men endast i mindre grad. Bl.a. en fallande kronkurs har medfört att lägre världsmarknadspriser inte har slagit igenom fullt ut.

Genom tillbakagången i spannmålspriserna minskade spänningen mellan dessa och grödor med miljöersättning. Kommissionen införde ett system som möjliggjorde för medlemsländerna att på frivillig väg anpassa miljöersättningarna till prisutvecklingen på konkurrerande grödor.

Den finansiella krisen har närmast påverkat landsbygden genom att räntan har sänkts markant, vilket självfallet är positivt för investeringarna men samtidigt har den privata konsumtionen mattats av, som sannolikt kommer att medföra vissa problem med att hålla efterfrågan uppe på exempelvis produkter från verksamheter och tjänster som byggts upp genom stöd från landsbygdsprogrammet. Ett problem är att möjligheten till krediter kan ha stramats åt som en följd av den finansiella krisen.

2.3 Ändringar i gemenskapspolitiken och den nationella politiken som påverkar kopplingen mellan EJFLU och andra finansieringsorgan

Kommissionen har riktat kritik mot svenska regler för betesmarker. Kritiken gäller framför allt att gårdsstöd ges till betesmarker med för många träd per hektar mark. Sverige får dock fortsatt ge ersättning till värdefulla ängs- och betesmarker inom landsbygdsprogrammet, även om de inte kvalificerar för gårdsstöd. En ändring av landsbygdsprogrammet avseende ersättning till betesmarker har överlämnats till kommissionen.

Den så kallade hälsokontrollen (HK) av den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP) har varit föremål för förhandlingar mellan EU:s medlemsländerna under de senaste åren och i januari 2009 fattades till sist ett beslut. Sveriges inställning har varit att göra den gemensamma jordbrukspolitiken enklare och mer anpassad efter marknadens behov.

Rådets förordning (EG) 1698/2005 ändras genom hälsokontrollen. Ändringen innebär bl.a. att den obligatoriska moduleringen av medel från pelare I (gårdsstödet) till pelare II (landsbygdsutveckling) utökas till att omfatta totalt 10 % år 2013 med början på 7 % år 2010. För Sveriges del kommer det att handla om att totalt 71,6 mneuro (ca 700 miljoner kronor) förs över till landsbygdsprogrammet fram till 2013. De medel som på detta sätt frigörs ska användas för insatser som främjar energiomställningen, förebygga klimatförändringar, förbättrar vattenförvaltningen, bevarar den biologiska mångfalden eller till anpassning av mjölkföretagen inför kvotsystemets upphörande. Varje medlemsstat ska senast den 15 juli 2009 redovisa för kommissionen att den reviderade nationella strategin och det reviderade landsbygdsprogrammet är i linje med vad förordningen föreskriver. En närmare redovisning av hur programmets ändrats i linje med HK, kommer att göras i nästa årsrapport för landsbygdsprogrammet.

Den 1 januari 2008 trädde en ny marknadsordning för frukt och grönsaker i kraft med ändrade regler för stöd till producentorganisationer, återtag och kvalitetskontroll, samt en frikoppling av stöd till råvara för bearbetade frukter och grönsaker. En nationell strategi för stödet till producentorganisationer, inklusive ramar för den del av stödet som går till miljöåtgärder, har under året utarbetats i samråd med näringen. Ramarna godkändes av kommissionen i december 2008. Under året diskuterade rådet införande av ett skolfruktprogram inom EU.

Regeringen presenterade 2008 en Forsknings- och innovationsproposition som innehåller satsningar på de gröna näringarna. Sveriges lantbruksuniversitet, SLU får ökade forskningsanslag på 95 miljoner kronor fram till och med 2012. Dessutom stärks forskning som kommer de gröna näringarna till del med ca 300 miljoner kronor. Ett av de prioriterade områdena inom forsknings- och innovationspropositionen är klimat. Jord- och skogsbruket berörs starkt av klimatfrågan. Dels har de del i klimatförändringarna, men de är också en del av lösningen. Dessa näringar kommer också tvingas anpassa sig till ett förändrat klimat, och påverkas av konsekvenserna av det. Havsmiljöforskningen, som får ökade anslag på 40 miljoner kronor, rör både jordbruk och fiske. Forskning kring övergödningen av Östersjön och Västerhavet samt effekter av olika fiskeriförvaltningsåtgärder, och fiskets roll för ekosystemen i havsmiljön, samt vattenbruk är områden som pekas ut som viktiga. Säkerhet och krisberedskap får ökade forskningsanslag på 40 miljoner kronor. Här finns för första gången satsningar på ökad säkerhet kring dricksvatten och antagonistiska angrepp på jordbruk och livsmedelskedjan.

I forsknings- och innovationspropositionen finns dessutom ökade anslag till:

- Samhälleliga förutsättningar för entreprenörskap på landsbygden
- System för hur social service, vård och omsorg kan utformas i landets olika delar
- Bekämpande av zoonoser
- Djurskyddsforskning

Visionen om att Sverige ska bli det nya matlandet i Europa lanserades av regeringen 2008. Visionen handlar om att nyttja den potential som finns i att utveckla och koppla samman produktion och förädling av livsmedel med turism och måltidsupplevelser. Landsbygdens resurser är av stor vikt för att lyckas. Både jordbrukssektorn och besöksnäringen bedöms kunna få god draghjälp av visionen om matlandet Sverige. Matturismen ska ge tillväxt och fler jobb på landsbygden. Ett av verktygen som regeringen arbetar med för att nå visionen, förutom landsbygdsprogrammet, är den så kallade Livsmedelsstrategin där resurserna i 2008 års budgetproposition har ökat med 15 miljoner kronor till att omfatta totalt 46 miljoner kronor under 2009. Regeringens livsmedelsstrategi består av tre delar:

- Exportfrämjande åtgärder för att förmå mindre livsmedelsföretag att växa
- Satsning på mat med mervärden, såsom ekologiskt odlad, närproducerad och småskalig produktion och förädling, på innovation och logistik
- En formaliserad dialog med företrädare för näringen för att diskutera hur näringen och regeringen kan jobba tillsammans för att Sverige ska bli det nya matlandet i Europa

En statlig utredning kallad ”Mångfald som möjlighet” (SOU 2008:56) lades fram i mitten av 2008. Utredningens syfte var att lägga fram förslag på hur integrationen inom de gröna näringarna (jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring samt nära relaterade verksamheter) kan utvecklas. De utrikes födda är idag kraftigt underrepresenterade på landsbygden och inom de gröna näringarna. Av det totala antalet sysselsatta som är utrikes födda finns endast 0,6 procent inom denna sektor, mot 1,9 procent för sysselsatta födda i Sverige.

Regeringen har gett Livsmedelsverket i uppdrag att se över hanteringen av geografiska ursprungsbeteckningar. I uppdraget ingår att undersöka om privat aktör kan överta ansvaret för detta. Systemet bör kunna gynna utvecklingen på landsbygden och svenska livsmedelsproducenter genom att de får betalt för mervärden kopplade till produkterna. I Sverige är systemet okänt för många, i nuläget är det endast två produkter som beviljats geografiskt ursprungsskydd (Svecia ost och Skånsk spettekaka) och ytterligare två produkter har beviljats skydd i form av garanterad traditionell specialitet (Svensk Hushållsost och Falukorv).

Regeringen har under 2007 och 2008 arbetat med att formulera en heltäckande strategi för att stärka utvecklingskraften i Sveriges landsbygder. Strategin presenterades i början av år 2009. En närmare redovisning av strategins innehåll kommer att göras i samband med nästa årsrapport för landsbygdsprogrammet.

2.4 Ändringar i landsbygdsprogrammet

Under år 2008 har tre stycken ändringar av programmet notifierats till kommissionen enligt artikel 6 (c) och artikel 9 i kommissionens förordning (EG) nr 1974/2006. Den första ändringen i mars omfattade endast en kortare textändring angående kontrollerna av tvärvillkoren, som skulle göras effektivare och mer likartade över hela landet.

Den andra ändringen överlämnades den 7 juli och avsåg 4 punkter enligt följande:

- insatser för att främja en god arbetsmiljö är ett prioriterat område inom axel 1
- stöd får i särskilda fall lämnas för inköp av begagnade maskiner och utrustning
- programmet förtydligas hur den miljömässiga bedömningen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG av den 27 juli 2001 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan genomfördes vid framtagandet av programmet
- den ansvariga myndigheten får göra undantag om att rekvisitioner från Leader+ programmet 2000-2006 måste vara inlämnade till utbetalningsmyndigheten senast den 30 juni 2008.

Den tredje ändringen överlämnades den 19 december och avsåg ett flertal punkter enligt följande:

- texter i axel 1 och axel 3 förtydligas att biogas är ett prioriterat område
- stöd till insatser inom småskalig livsmedelsförädling på landsbygden samt matens mervärde inom t.ex. turism lyfts fram i texten och omföringar av medel görs inom axel 1 genom att 50 miljoner kr (5,55 miljoner euro) förs från åtgärd 124 till åtgärd 111

- de privata utgifterna för åtgärd 125 ökas med 70 miljoner kr (7,8 miljoner euro)
- stängslingskostnader är stödberättigande kostnad i samband med plantering av energigrödor
- listan över utrotningshotade husdjursraser uppdateras och ökad nationell medfinansiering görs i det fall takbelopp för EU:s medfinansiering överskrids
- hänvisning görs i texten till axel 2 till Rådets förordning 834/2007 om ekologisk produktion och förtydligande görs att det finns flera certifieringsorgan för ekologisk produktion i Sverige
- den ägande målgruppen för insatser för bevarande, utveckling och främjande av skogens biologiska värde breddas och ersättningen höjs för specifika åtgärder för bevarande av biologisk mångfald samt återskapande av lövskog
- de finansiella resurserna för administrativa kostnader under axel 4, Leader ökas från 18 % till 20 % av axeln genom att 40 miljoner kronor (4,44 miljoner euro) förs till åtgärd 431 från åtgärderna 411, 412 och 413.

Kommissionen har enligt överlämnade meddelanden till Förvaltningsmyndigheten inte haft något att erinra mot ändringarna.

3 Utveckling av programmet i förhållande till uppsatta mål

3.1 Inledning

I detta avsnitt ges en kvantitativ och i viss mån en kvalitativ information av uppnådda framsteg i förhållande till mål som finns fastställda i landsbygdsprogrammet. Prestationerna mäts med hjälp av övervakningsindikatorer (utfall och resultat) där det varit möjligt. I bilaga 1 redovisas i tabellform utfallen av indikatorerna. Vissa av dessa utfall redovisas och kommenteras i följande avsnitt. Även ”fria” skrivningar om hur programmet har fortskridit under dess första två år redovisas.

3.2 Sammanfattande bedömning

Landsbygdsprogrammet har nu tillämpats under två år. Det är ännu för tidigt att dra några långtgående slutsatser om hur måluppfyllelsen kan bli även om en del av förseningen från 2007 har tagits igen.

- Inom axel 1 varierar måluppfyllelsen starkt mellan stödåtgärderna. Moderniseringsstödet (121) och Startstödet (112) har god måluppfyllelse medan måluppfyllelsen för övriga stödformer är lägre, särskilt för Samarbetsåtgärden (124) och för Infrastrukturåtgärden (125). Den sammanfattande bedömningen för axeln är att måluppfyllelsen är god.
- Inom axel 2 (förbättra miljön och landskapet) varierar måluppfyllelsen mellan delåtgärderna inom miljöersättningarna. Stödet till mindre gynnade områden inklusive bergsområden är nära målsatta arealer. Bedömningen är att insatser för att öka måluppfyllelsen för vissa delar inom miljöersättningarna behövs: ekologiska produktionsformer, miljöskyddsåtgärder, skyddszoner, slätterängar samt utvald miljö inklusive anläggning av våtmarker. Dessa ersättningar har låg måluppfyllelse eller en utveckling som pekar mot att målet inte kommer att nås till 2013.
- Den samlade bedömningen av axel 3 är att målet inte är uppfyllt. De företagsinriktade stöden; diversifiering (311), turism (312) och mikroföretag (313) har högst anslutning. Cirka 2/3 av antalet beviljade stöd har gått till enskilda företag men av stödbeloppet står dessa för cirka hälften av den beviljade summan, (annan svensk offentlig medfinansiering inräknad). Lägre måluppfyllelse uppnås i projektstöden som syftar till en förbättrad livskvalitet på landsbygden. En bidragande orsak till detta kan vara att det fram tills slutet av 2008 var ett krav att projektstöden alltid skulle medfinansieras med annan offentlig medfinansiering utöver finansiering från EU och svenska staten. Medfinansieringskravet i enskilda projekt togs bort under hösten 2008.
- Inom axel 4 (Leader) har arbetet under 2008 varit inriktat på att ta fram ytterligare lokala utvecklingsstrategier, bygga upp LAG-organisationerna och kompetensutveckling kring metodfrågor. Under året har 42 LAG-grupper blivit godkända. Ytterligare drygt 20 LAG-grupper förväntas bli godkända under första halvåret 2009, vilket innebär att målet för antalet grupper är på god väg att uppfyllas liksom att större delen av landsbygden kommer att omfattas av Leader. Bara några få av de verksamhetsklara grupperna har hunnit handlägga ärenden. Även för 2008 är således måluppfyllelsen vad gäller beslutade projekt låg.

3.3 Länsstyrelsernas, Skogsstyrelsens respektive Sametingets erfarenheter och bedömningar

Förvaltningsmyndigheten har bitt länsstyrelserna, Skogsstyrelsen respektive Sametinget att kommentera programmets utfall med hänsyn till hur ansökningarna och resultat har utvecklats och vidare hur programmet tekniskt har fungerat. En viss omvärldsanalys sedd med länsstyrelsernas utgångspunkter har också lämnats. I det följande ges en sammanfattande bild av hur de nämnda myndigheterna har beskrivit år 2008.

3.3.1 Länsstyrelserna

Den världsomfattande konjunkturedgången som inleddes under 2008 har medfört att även de gröna näringarna har påverkats negativt. Detta märks särskilt inom mjölk- och köttproduktionen. Mjolkproducenternas bruttoresultat har på ett år minskat mycket kraftigt, vilket förutom lönsamhetsproblem även har medfört akuta likviditetsproblem för vissa lantbrukare. Vissa länsstyrelser rapporterar att detta har resulterat i ett ökat intresse för ekologisk mjölkproduktion. Orsaken är visserligen olycklig men nämnda effekt är en ljusglimt i den mörka mjölkbranschen. Det är viktigt att anpassa kompetensutvecklingsinsatserna till att matcha detta intresse. Mjölken är en motor för hela den ekologiska utvecklingen i flera län då den påverkar både efterfrågan på ekologisk växtodling och den övriga ekologiska animalieproduktionen. Rationaliseringar inom mejeriindustrin tas upp av några länsstyrelser. Det är oroande menar flera länsstyrelser att de stora mejerierna ”slåss” om marknaderna även i mejeriföretagens kärnregioner. Resultatet kan bli nedläggningar av mejerier med följden längre transporter av mjölken. Mejeriet i Bollnäs (Gävleborgs län) lades ned 2008, sannolikt som en följd av ökad konkurrens och försämrad lönsamhet.

När det gäller antalet ansökningar i axel 1, modernisering av jordbruket, är bilden splittrad bland länsstyrelserna. Vissa länsstyrelser redovisar en kraftig tillbakagång 2008 jämfört med 2007 samt att nedgångstendensen har ökat under slutet av 2008 och början av 2009. Några länsstyrelser framför tvärtom att lågkonjunkturen ännu inte visat sig i minskat intresse för investeringar på lantbruksföretag. Ofta har lantbrukarna goda belåningsmöjligheter tack vare värdet på jord och skog. Livsmedelssektorn är inte heller så konjunkturkänslig. Låg ränta i kombination med bättre förhandlingsläge gentemot byggfirmor gör att aktiviteten är oförändrad. Sämre möjligheter till jobb utanför jordbruket kan även det bidra till att satsningar i det egna lantbruksföretaget görs. En länsstyrelse redovisar att förprövningsärenden inför investeringar i djurproduktion fortsätter att strömma in i oförminskad takt och glädjande nog gäller detta inom alla djurslag. Förhoppningsvis väljer många småföretagare på landsbygden nu att satsa på att utveckla eller starta verksamheter med tanke på en kommande konjunkturuppgång.

Några länsstyrelser framför att även landsbygdens småföretagare påverkas negativt av nedgången, då dessa ofta är underleverantörer till bil- eller träindustrin. Krisen borde innebära att antalet ansökningar om företagsstöd inom axel 1 och 3 ökar, ännu syns dock inte några sådana tendenser. Tvärtom är det så att vissa sökanden skjuter investeringar på framtiden just på grund av det globala ekonomiska läget. Ett visst söktryck har dock märkts från personer som väljer att satsa på eget företagande efter det att deras anställningar avslutas på annat håll. Generellt sett kan konstateras att det under slutet av 2008 kom in mycket få ansökningar om företagsstöd. Flödet verkar dock ha kommit tillbaka under 2009 och kan närma sig flödet under 2006 och 2007.

Vad beträffar ansökningar om stöd till mikroföretag i axel 3 så har en viss minskning kunnat märkas, dock inte vad som skulle kunna förväntas på grund av den ekonomiska krisen. Historiskt har konjunktursvängningar enligt någon länsstyrelse inte påverkat investeringsviljan hos företag speciellt mycket. Många företag ser i stället möjligheter i att passa på att investera när det är lite lugnare för att sedan vara beredda när konjunkturen vänder. Detta märks särskilt i små och medelstora företag. En länsstyrelse menar att de stora omvärldsförändringarna, som till exempel ökad medvetenhet om klimatförändringarna, inte bedöms ha någon direkt påverkan på genomförandet av länets genomförandestrategi. Det är möjligt och troligt att inriktningen på stödansökningar och kompetensutveckling kommer att förändras i viss mån men inte mer än att förändringen kan hanteras inom ramen för nuvarande genomförandestrategi. Den världsomspännande lågkonjunkturen har enligt en länsstyrelse ökat intresset för att delfinansiera insatser genom företagsstöd och projektstöd och stöden kan mer än tidigare vara avgörande för om en insats genomförs eller inte. Samtidigt vill flera företagare förlänga tiden för genomförande av insatsen i brist på likvida medel och det har redan märkts att ökade krav ställs på snabb utbetalning av stöden.

Skåne länsstyrelse vill framhålla att alla åtgärder inom Landsbygdsprogrammet har en sysselsättningseffekt. Till viss del är programmet inriktat på ökad sysselsättning, men det kan även användas som ett medel för bibehållen sysselsättning. Om vissa typer av landsbygdsföretag genomgår svåra tider kan man tänka sig att ge riktat stöd för att de ska kunna genomföra nödvändiga investeringar för att stå bättre rustade i framtiden. Detta kan leda till att dessa företag undviker varsel av personal och får en möjlighet att återhämta sig när konjunkturen vänder. Länsstyrelsen resonerar att stöd inte ska riktas till vissa typer av branscher eller företag som lider av krisen. Man bör betrakta stöden inom landsbygdsprogrammet som en form av offentligt riskkapital och inte bidrag. Därför ska länet också prioritera innovativa affärsmöjligheter framför imitativa affärsmöjligheter, samt utvecklingsbranscher framför mättade/stagnerande branscher. Att stödja företag som är på väg att gå under kan ge kortsiktiga sysselsättningsmässiga vinster men utgör inte en långsiktig investering. Landsbygdsprogrammet koncentrerar sig på landsbygdsutveckling och ska därför prioritera och premiera nya idéer som kan bidra till att företag överlever, utvecklas och växer i framtiden.

Flera länsstyrelser anför att diskussionen om förändrade betesmarksdefinitioner påverkade många jordbrukare negativt. Många brukare upplever en frustration i de ständiga förändringarna i spelreglerna. Risk finns att ett antal brukare helt enkelt tröttnar och slutar med sin djurhållning. Även tvärvillkoren och den osäkerhet som ofta råder där påverkar brukarna negativt. Många upplever att den administrativa bördan för brukarna har ökat snarare än minskat.

Nedläggning av bensinstationer på landsbygden har märkts av genom att flera sökanden har hört av sig och efterfrågat möjligheterna till stöd för övertagande av bensinstationer. Servicefrågorna har under året på ett tydligt sätt hamnat på den politiska agendan. Även inom media har försämringen av service på landsbygden uppmärksammats. Nedläggning av bensinmackar, centralisering av offentlig service, nedläggning av Svensk Kassaservice och lantbrevbärarnas minskade hantering av betaltjänster är exempel på förändringar som får effekter för en hållbar utveckling av landsbygden har några länsstyrelser framfört.

Intresset för anläggning av energiskog har varit lågt under år 2008. En stor del av förklaringen torde vara höga spannmålspriser under hösten 2007 och början av 2008. Priserna vände nedåt igen redan under 2008.

Beroende på detta och turbulensen kring världsekonomin och dess följdverkningar på nationella och underliggande ekonomier, förändras förutsättningarna för jordbrukets ekonomi, vilket kan få konsekvenser för de prioriteringar som görs i länsstyrelsernas genomförandestrategier. Under året har försämringar skett i lönsamheten i jordbrukets traditionella verksamhetsgrenar. Det visar på ett stort behov av att utveckla företagens förmåga att hantera stora svängningar i lönsamheten.

Klimatfrågan och den uppmärksamhet som media gett biobränslesatsningar har gett extra skjuts åt diskussionerna om bioenergi och möjligheterna att utvinna förnyelsebar energi från jordbruket. Samtidigt kan en konkurrenssituation uppstå mellan produktion av livsmedel respektive energi. Ökade priser på jordbruksprodukter medförde 2008 ett minskat intresse för bioenergiproduktion inom jordbrukssektorn. Det är dock det relativa priset i förhållande till andra energislag som avgör de ekonomiska förutsättningarna – ökade priser inom skogsbruket etc. kan på nytt förändra bilden.

Några länsstyrelser anför att det ökade intresset hos konsumenterna för lokalt producerad mat och ekologisk mat har gjort att fler producenter satsar på lokal förädling av de råvaror som produceras i länet. Inom besöksnäring och matproduktion har också ett ökat intresse vuxit fram och flera projekt inom dessa områden står i startgroparna.

Vattenfrågorna i samhället växer i betydelse. Vattenförvaltningen och Vattendirektivet medför nya krav och anpassning av företagarna och företagandet på landsbygden. Landsbygdsprogrammets stödåtgärder liksom utbildningsåtgärder måste tas tillvara för att både prioritera åtgärder som ger rent vatten och om landsbygdsföretagens möjligheter att anpassa sig till nya krav och fortsatt företagandet. Både vattenmängden (för mycket eller för lite) och dess kvalitet är viktiga frågor. Under 2008 har de sydligaste slättbygdslänen fått tydligare riktlinjer för ytvattenuttag, som ger stora konsekvenser för länens arealer med vattenkrävande odlingar. Frilandsgrönsaksodling är en viktig bransch med stor utvecklingspotential som ytterligare bör kunna lyftas genom landsbygdsprogrammet. Programmet bör kunna bidra till att klara de miljömässiga och ekonomiska utmaningarna som bevattningsfrågan innebär. Det är oroväckande att anslutningen till de miljöersättningar som har betydelse för vattenmiljön haft en kraftig nedgång sedan 2004-2005. För fånggrödor och skyddszoner är nedgången i storleksordningen 30-50 % enligt vad länsstyrelserna själva anför.

Satsningar på landsbygden från viktiga aktörer inom både den offentliga och privata sektorn borde kunna ökas. Förhoppningsvis kan regeringens Strategi för att stärka utvecklingskraften i Sveriges landsbygder (Regeringens skrivelse 2008/09:167) medverka till att den situationen förbättras.

Några länsstyrelser tar upp kopplingen mellan landsbygdsprogrammet och strukturfondsprogrammen enligt följande. Beträffande den regionala tillväxtpolitiken talar regeringen i En nationell strategi för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013, om en strävan efter ökad tillgänglighet och utveckling av informationssamhället i alla delar av Sverige. Beröringspunkterna mellan regional tillväxtpolitik och jordbrukspolitik är många, vilket gör det nödvändigt att hitta ett samspel mellan olika sektorer, intressen och aktörer på samtliga nivåer. Detta samspel och denna helhetssyn är särskilt viktiga för utveckling och tillväxt i gles- och landsbygder. Samarbetet över sektorsgränser mellan gamla och nya entreprenörer (inte minst lantbrukare) och andra aktörer har förvandlat landsbygdernas resurser till konkreta produkter och tjänster.

3.3.2 Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen ägnade en stor del av 2008 till att anpassa sin administration som behörig myndighet av landsbygdsprogrammet till de krav som ställs enligt EU:s olika förordningar. Jordbruksverket deltog i detta arbete aktivt. Föreskrifter utarbetades liksom kvalitetssäkrade rutiner för handläggning. Vidare informerade om stöden. Stöden gick att söka från årsskiftet 2008-2009.

Skogsstyrelsen upplever att många aktörer tyvärr inte tar tillvara på de skogliga delarna av landsbygdsprogrammet, t.ex. är det få skogsägare som beviljats stöd av länsstyrelsen under axel 1 eller 3. Det är Skogsstyrelsens uppfattning att det skulle behövas en större medvetenhet om vilka möjligheter som finns inom de skogliga delarna.

Skogsstyrelsen ser det som en viktig uppgift att öka medvetenhet om skogens potential för utveckling av landsbygden och det arbetet är avhängigt av bra kontakter med övriga aktörer. Nu när införandedelen av landsbygdsprogrammet snart är helt genomförd, kommer styrelsen att kunna fokusera mer på detta arbete.

3.3.3 Sametinget

Sametinget arbetar fortfarande med viss eftersläpning av ärendehandläggningen. Sametinget har fått kritik för detta och till stor del är den befogad men då många ansökningar är ofullständiga tar det tid innan alla kompletteringar är på plats, vilket förlänger handläggningstiden. Interna handläggningsrutiner har utarbetats, som förhoppningsvis kommer att minska ner tiden från ansökan till beslut.

Då ansökningsmängden för startstöden har varit stor, beslutade Sametinget i september att höja budgeten för åtgärden med 1,2 mnkr genom omfördelning från andra åtgärder. Det har även utarbetats en prioriteringsordning för att på ett så rättvisande sätt som möjligt prioritera bland de sökande. Fasta ansökningstider för startstöden kommer också att underlätta beredningen av inkomna ärenden då de kan jämföras.

Utifrån de ansökningar som har inkommit ser Sametinget en tendens att man söker stöd från det man av tradition alltid sökt stöd för - renvaktarstugor. Man har inte riktigt tagit till sig det nya programmet. För att vrida åtgärd 121 från investeringar i renvaktarstugor till att mera handla om näringsutveckling i det egna renskötselföretaget, har Sametinget valt att procentuellt dra ned stödet till stugorna. Även om stugorna fyller ett väsentligt behov, har ändå Sametinget valt att försöka bredda åtgärden till att omfatta mera näringslivsinriktade aktiviteter.

Ansökningarna inom axel 3 har mest rört projekt och många är mycket bra. Generellt kan sägas att de samiska organisationerna har vana och erfarenhet av att driva projekt och vet vad som krävs för bra och förhoppningsvis lyckade projektgenomföranden. Markförbättrande insatser i renskötselföretaget (delåtgärd inom Utvald miljö) finns det både intresse för och behov av ute i samebyarna. Problemet är dock att genomförande med påläggning av duk eller trall över känsliga markområden är så pass kostnadskrävande att de anvisade medlen inte på långa vägar räcker till.

3.4 Landsbygdsnätverkets tankesmedja om läget i programmet

Ett hundratal nationella aktörer involverade i landsbygdsprogrammets genomförande och samtliga LAG ingår i landsbygdsnätverket. För att fånga upp landsbygdsnätverkets bild av måluppfyllelsen hittills har landsbygdsnätverket anordnat en s.k. virtuell tankesmedja där medlemmar i nätverket har diskuterat 2008-års utfall och resultat i programmens genomförande.

Den virtuella tankesmedjan omfattade 9 olika teman med sammanlagt 57 deltagare fördelade på dessa teman. Bland deltagarna fanns en blandning av nationella organisationer, stödhandläggare och personal vid Leaderkontor. Som underlag till diskussionerna fanns målbeskrivningar för programmets åtgärder samt en redovisning av omfattningsindikatorer. Underlaget innehöll också en lista över beslutade stöd med en kortfattad beskrivning av insatsen. Smedjan genomfördes i form av ett tiotal telefonmöten enligt en viss struktur och samtliga deltagare har i efterhand beretts möjlighet att kommentera anteckningarna förda vid varje telefonmöte.

Kommentarerna om måluppfyllelsen kan sammanfattas i några olika kategorier av orsaker:

- Målens karaktär samt möjligheter att redan nu mäta måluppfyllelsen
- Projekttrötthet, dels beroende på en vilja bland genomförarna att få gå till handling och investeringar snarare än planering och förberedelser, dels beroende på redovisnings- och finansieringskrav samt handläggningstider som systematiskt missgynnar mindre projekt och mer resurssvaga projektägare.
- Kommunikationsbehov

Målens karaktär och möjligheter att mäta måluppfyllelsen

Många deltagare under flera teman upplevde det svårt att tolka det redovisade resultatet. En del pekade på att underlaget med omfattningsindikatorer är allt för knapphändigt för att kunna göra en rättvisande bedömning av utfallet. Några kommenterade att indikatorerna sannolikt är för högt satta och i vissa avseende trubbiga. Andra förde fram synpunkten att det har gått för kort tid för att dra några mer långtgående slutsatser. Vad det gäller t.ex. projekten är ännu allt för få av dem slutredovisade och resultat kan uppstå långt senare. Flera var överens om att det är för tidigt att nu göra ändringar mellan olika åtgärder.

Projekttrötthet

Flera pekade ut projekttrötthet som en förklaring till att åtgärder med projektstöd går sämre. En förklaring som lyftes är att genomförarna på fältet snarare är investerings- och verksamhetsinriktade och trötta på förstudier och planering. En del pekade också på att de som är duktiga projektgenomförare oftast inte är de bästa på att skriva ansökningar och att administrera.

Andra mer återkommande förklaringar bland kommentarerna om projekttrötthet är av mer administrativ och strukturell karaktär. Både stödhandläggare och deltagare från organisationerna pekade på att det krävs ganska stora projekt för att det ska vara mödan värt att lägga ner tid och resurser på de redovisningskrav som ställs. Även behovet av finansiella muskler nämns för att kunna klara likviditeten i projekten. En annan administrationsrelaterad orsak som nämns är att många upplever handläggningstiderna som långa och då har man varken tålamod, tid eller resurser att invänta både ansöknings- och utbetalningsledet.

Detta leder till att det är ”projektproffsen” i de större organisationerna som klarar av att administrera och ligga ute med pengar och att projekten med mindre stödbelopp systematiskt missgynnas.

Några pekade på att fler aktörer bör uppmuntras att gå samman och driva gemensamma projekt, i synnerhet inom de nu mindre nyttjade åtgärderna. Andra lösningar som lyftes fram var att handläggningstiderna borde kunna förkortas med en ökad klarhet och trygghet i vad pengarna får användas till. En ökad överensstämmelse mellan genomförande och granskning efterlystes.

Kommunikationsbehov

Få, men ändå några kommentarer lämnades om att skälen till sämre måluppfyllelse delvis handlar om bristande kommunikation och information om åtgärderna. Där informationsbrister nämndes pekade man på att lösningen snarare är mer coachning och fysiska möten än att trycka fler informationsblad.

3.5 Axel 1

3.5.1 Kompetensutveckling, information och kunskapsspridning (111 och 114)

Kompetensutvecklingen ska underlätta företagens och den enskildes anpassning till nya förutsättningar för en ökad kvalitet och miljöhänsyn i produktionen av varor och tjänster. Den ska dessutom stärka företagens utvecklingsförmåga och konkurrenskraft. Kompetensutveckling av företagarna och kunskapsuppbyggnad hos företagen är viktig för att uppnå målen för axel 1 och 2. Aktiviteter av nationellt intresse genomförs centralt genom Jordbruksverket, Sametinget och Skogsstyrelsen, medan verksamheten regionalt bedrivs genom länsstyrelserna eller genom upphandlade tjänster hos olika kunskapsföretag.

Aktiviteterna kan dels avse företagsstöd och dels projektstöd. Företagsstöd ges till verksamma inom jordbruk, trädgård, renskötsel, livsmedelsförädling och skogsbruk. Verksamma avser enskilda eller ett företag som genom kompetensutveckling vill öka sina eller de anställdas kunskaper och därigenom stärka företaget. Projektstöd för kompetensutveckling ges till kunskapsföretag och organisationer som anordnar kompetensutveckling som kommer flera till del.

Verksamheten täcker fyra huvudinriktningar:

- Företagsutveckling: Verksamheten ska stimulera till att utveckla befintliga och nya produkter och verksamheter inom lantbruket.
- Förbättring av miljön och landskapet: Verksamheten ska vara en del i arbetet med att nå miljömålen, öka djurvälståndet och förbättra andra produktionskvaliteter.
- Jordbruksrådgivning: Verksamheten ska göra jordbrukare mer medvetna om regler för miljö, livsmedelssäkerhet, arbetsmiljö samt djurhälsa och djurskydd.
- Rådgivning till skogsbruket med sikte på bl.a. skogens miljövården.

Aktiviteterna utförs med utgångspunkt i nationella och regionala strategier för landsbygdsutveckling.

Målgrupp för åtgärden inom axel 1 är personer som är verksamma inom jordbrukssektorn inklusive trädgård och renskötsel samt livsmedels- eller skogsbrukssektorerna, eller i produktutveckling för dessa sektorer.

Målområden inom axel 1

Kompetensutveckling inom axel 1 samordnas till viss del med genomförandet inom axel 3. Alla projektstöd för kompetensutveckling inom såväl axel 1 som axel 3 genomförs under det gemensamma namnet "Landet lär". Verksamheten kopplas till olika målområden.

Målområdet företagsutveckling

Kompetensutveckling inom målområdet ska medverka till att öka kvaliteten i produktionen av varor och tjänster och för att stärka företagens utvecklingsförmåga och konkurrenskraft. Målområdet är uppdelat på företag inom de gröna näringarna (axel 1) och företag utanför de gröna näringarna (axel 3).

Målområdet ett rikt odlingslandskap

Kompetensutveckling inom målområdet ska medverka till att nå miljökvalitetsmålet med samma namn.

Verksamheten ska bidra till att odlingslandskapet och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Målområdet ingen övergödning

Kompetensutveckling inom målområdet ska verka för att miljökvalitetsmålet Ingen övergödning och dess delmål nås. Verksamheten ska bidra till att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten. Kompetensutvecklingen ska syfta till att ge lantbrukare kunskap och verktyg för att minska kväve- och fosforförlusterna på ett kostnadseffektivt sätt i linje med samhällets mål.

Målområdet giftfri miljö

Kompetensutveckling inom målområdet ska medverka till att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. Projekten kan till exempel handla om att öka kunskaperna hos målgrupperna om riskerna vid användning av växtskyddsmedel och hur användningen och hantering av dessa kan ske så att hälso- och miljörisker undviks. Andra exempel på områden som kan tas upp är behovsanpassning av den kemiska bekämpningen mot ogräs och skadegörare, biologiska bekämpningsmetoder och andra alternativ till kemisk bekämpning.

Målområdet begränsad klimatpåverkan

Kompetensutveckling inom målområdet ska medverka till att nå miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan. Miljömålet syftar till att stabilisera halten av växthusgaser i atmosfären på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras.

Målområdet ekologisk produktion

Syftet med kompetensutveckling inom målområdet Ekologisk produktion är att underlätta omläggningen till och utvecklingen av ekologisk produktion. Omläggningen är ett verktyg i arbetet med att nå flera miljökvalitetsmål och då främst Ett rikt odlingslandskap, Giftfri miljö och Ett rikt växt- och djurliv. Regeringens mål är att den certifierade ekologiskt odlade jordbruksmarken ska uppgå till minst 20 % av landets areal jordbruksmark 2010.

Målområdet ökad välfärd för djuren

Kompetensutveckling inom målområdet Djurens välfärd ska medverka till att öka välfärden för lantbrukets djur. Djurhållare och djurskötare ska genom kompetensutveckling bli medvetna om djurens olika behov och få kunskap om hur dessa behov kan tillgodoses. Djurens grundläggande behov regleras i djurskyddslagstiftningen. Syftet med kompetensutvecklingen inom landsbygdsprogrammet är främst att öka djurvelfärden över denna nivå.

Målområdet tvärvillkor (jordbruksrådgivning)

Kompetensutveckling inom målområdet Tvärvillkor ska ge jordbrukarna kunskap om tvärvillkoren. Verksamheten genomförs dels av organisationer som erbjuder tvärvillkorsrådgivning, dels av länsstyrelserna som arrangerar grupputbildningar. Projekt inom målområdet Tvärvillkor ska leda till att deltagarna lär sig mer om vad tvärvillkoren innebär, vilka krav som ställs och vilka åtgärder de behöver utföra för att följa tvärvillkoren. Utbildningar inom målområdet ska också ge deltagarna kunskap om syftet med tvärvillkor och ytterligare lagstiftning inom näraliggande områden.

Målområdet storslagen fjällmiljö

Kompetensutveckling inom målområdet ska medverka till att miljö kvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö och dess delmål nås. Kompetensutvecklingen ska bidra till att verksamheter i fjällen bedrivs så att en hållbar utveckling främjas. Projekten kan till exempel handla om hur renskötsel ska bedrivas för att upprätthålla ett betespräglat landskap.

Målområdet levande skogar

Enskild rådgivning och grupputbildning för skogsägare och andra aktörer inom skogen ska medverka till att skogsbrukets bedrivande tar största möjliga hänsyn till miljö kvalitetsmålet Levande skogar. Det är Skogsstyrelsen som ansvarar för denna del av programmet.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat % *	
Omfattning	Antal deltagare i olika aktiviteter					
	Åtgärdskod 111 (jordbruksföretag)	390 000 deltagare	44 203	54 353	14 %	
	Åtgärdskod 111 (skogsföretag)	70 000 deltagare	564	749	1 %	
	Åtgärdskod 114 (jordbruksföretag)	4 200 deltagare	i.u.	i.u.	i.u.	
	Åtgärdskod 114 (skogsföretag)	0	0	0	0	
	SUMMA	464 200 deltagare	44 767	55 102	12 %	
	Antal utbildningsdagar					
	Åtgärdskod 111 (jordbruksföretag)	439 000 dagar	41 150	55 875	13 %	
	Åtgärdskod 111 (skogsföretag)	83 000 dagar	893	975	1 %	
	Åtgärdskod 114 (jordbruksföretag)	6 300 dagar	i.u.	i.u.	i.u.	
	Åtgärdskod 114 (skogsföretag)	0	0	0	0	
	SUMMA	528 300 dagar	42 043	56 850	11 %	
	Resultat	Antal deltagare som framgångsrikt fullföljt en utbildningsaktivitet				
		Åtgärdskod 111 (jordbruksföretag)	390 000 deltagare	44 203	54 353	14 %
Åtgärdskod 111 (skogsföretag)		70 000 deltagare	564	749	1 %	
Åtgärdskod 114 (jordbruksföretag)		4 200 deltagare	i.u.	i.u.	i.u.	
Åtgärdskod 114 (skogsföretag)		0	0	0	0	

SUMMA	464 200	32 457	53 749	12 %
	deltagare			

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Målen om antal deltagare har uppfyllts när det gäller jordbruksföretag. För år 2008 uppgår antal deltagare enligt åtgärdskod 111 till 68 200 varav 40 000 män och 28 200 kvinnor. Siffrorna inkluderar även Jordbruksverkets fortbildningsverksamhet av rådgivare. Totalt har 487 insatser beviljats stöd om sammanlagt 448,7 mnkr.

Statistiken visar att samtliga deltagare avseende jordbruksföretag har avslutat sin kompetensutveckling med uppnådda mål.

3.5.2 Startstöd för unga jordbrukare (112)

Startstödet ska bidra till att främja en långsiktigt lönsam och konkurrenskraftig jordbruksnäring genom att stödja unga personer som för första gången vill etablera sig som ägare till ett jordbruksföretag. Stödet kan också underlätta och påskynda generationsväxlingar i jordbruksföretagen och därmed leda till en förnyring av jordbrukarkåren. Genom ett bidrag av likvida medel, som kompensation för utebliven lön i uppstartsskedet, underlättar stödet ett övertagande eller en nyetablering. Ett beviljat startstöd gör det sannolikt även lättare för den unga brukaren att beviljas banklån.

Startstöd lämnas med högst 250 000 kr i form av en startpremie till företagare under 40 år som för första gången etablerar sig som företagare i ett jordbruks- eller trädgårdsföretag. Stödet är inte kopplat till en viss investering utan ges i form av en startpremie som ersättning för utebliven lön. Stödet betalas ut till personen och inte till företaget.

När det gäller företagens inriktning visar statistiken att djur/köttproduktion jämte växtodling dominerar. Därefter har mjölkproduktion, trädgård, får och hästar varit de vanligaste inriktningarna.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal personer som har beviljats stöd	1 100 personer	300	487	44 %
	Total investeringsvolym	2 333 mnkr (M€259,3)	510 mnkr (M€56,6)	681 mnkr (M€75,7)	29 %
Resultat	Ökning av bruttoförelägningsvärdet hos stödmottagare	105 mnkr (M€11,7)	23,1 mnkr (M€2,6)	37,4 mnkr (M€4,2)	36 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Målet för indikatorn ”antal personer som har fått stöd” har överskridits med nästan 90 % (ackumulerat under perioden 2007-2008 är måluppfyllelsen 55 %). Den höga måluppfyllelsen av antal beviljade stöd kan bero på att kravet om att stöd måste beviljas inom 18 månader efter etableringen har inneburit att länsstyrelserna prioriterat handläggning av detta stöd.

Stödet prioriteras även pga. att länsstyrelserna anser att generationsskiften ofta dröjer alltför länge. Vidare vill man få in unga företagare i jordbrukarkåren eftersom dessa i större utsträckning tar till sig nya metoder och utvecklar företaget, vilket i sin tur bidrar till en ökad konkurrenskraft.

Siffrorna för resultatindikatorn har uppskattats med ledning av insamlade uppgifter från en stor andel företag som fått stöd. Enligt EU-kommissionens anvisningar ska realiserade effekter registreras, dvs. effekter som uppstår efter det att en investering genomförs. För startstödet är förhållandet ofta att en nystartad brukare tar över en befintlig drift från en tidigare brukare utan att göra någon annan investering än att ta över själva fastigheten. Här räknas effekten från det att den unga brukaren helt tagit över gården, vilket ofta sker i samband med att stödet slututbetalats. Den hittillsvarande utvecklingen pekar på att målsättningen kommer att uppfyllas.

3.5.3 Modernisering av jordbruksföretag (121)

Stöd till modernisering av jordbruksföretag ska bidra till att påskynda företagets anpassning till nya marknadsförutsättningar men ska samtidigt ge positiva effekter för biodiversitet, miljövänlig produktion, djurvälstånd och arbetsmiljö. Under åtgärden ingår även stöd för plantering av energigrödor på åkermark.

Stödet beviljas som en procentsats av planerade fasta investeringar och betalas ut först då dessa har genomförts och betalats. Landsbygdsprogrammet medger stöd med högst 30 % av stödberättigande investeringskostnader. Till jordbruksföretag inom mindre gynnande områden i norra Sverige kan stödnivån höjas med ytterligare högst 20 procentenheter.

De flesta länsstyrelser har emellertid tillämpat ett reducerat maxbelopp och i vissa fall även en sänkt stödandel. Prioritering sker av de företag som utifrån sin affärsplan bedöms mest bidra till en ökad konkurrenskraft och entreprenörskap i sektorerna och i landsbygdsekonomin. Varje länsstyrelse har tagit fram egna prioriteringar, vilket gett åtgärden en viss lokal prägel. Prioriteringsordningen framgår av länsstyrelsernas genomförandestrategier.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal företag/personer som har beviljats stöd	6 600 företag	1 239	1 756	27 %
	Total investeringsvolym	14 720 mnkr (M€1 636)	2 503 mnkr (M€278)	3 547 mnkr (M€394)	24 %
Resultat	Ökning av bruttoförelingsvärdet hos stödmottagare	770 mnkr (M€85,6)	166 mnkr (M€18,4)	174 mnkr (M€19,3)	9 %
	Antal företag som beviljats stöd som introducerar nya produkter och/eller ny teknik	1 980 företag	160	170	9 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Mål och utfall för programspecifika indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Resultat	Åtgärdens bidrag till att förhindra klimatförändring, hektar över programperioden	30 000 hektar	3 000	3 500	12 %
	Antal årsarbetsverken som utförs i förbättrad arbetsmiljö	5 000 årsverken	415	435	9 %
	Antal djur som fått förbättrad miljö, djurenheter	240 000 DE	21 000	22 000	9 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Under år 2008 har 1 239 företag beviljats stöd om totalt ca 645,6 mnkr. De totala investeringarna vid företagen uppgick under år 2008 till 2 503 mnkr (278,1 mneuro). Stödandelen ligger på i medeltal ca 25,8 % av investerat kapital.

Siffrorna visar att antal företag som beviljats 2007 och 2008 stöd är i linje med målet. Med tanke på det låga utfallet under stödperiodens första år kan konstateras att nästan hela den eftersläpning som den försenade programstarten ledde till har tagits igen under detta år.

Under 2008 har antalet utbetalningar avseende plantor och etablering av fleråriga energigrödor varit drygt 50 stycken på sammanlagt ca 1,6 miljoner kronor. Detta motsvarar en planterad areal på ungefär 300 hektar, vilket är långt ifrån den volym som budgeten för stödet motsvarar, dvs. ca 4 000 hektar per år under programperioden. Den svaga anslutningen beror sannolikt på att lönsamheten i spannmålsodlingen under 2007 avhöll lantbrukare från att satsa på alternativa grödor.

System för att individberäkna förändringar i bruttofördlingsvärde och andra resultatindikatorer håller på att byggas upp. Ovannämnda uppgifter för resultatmålen är uppskattningar med utgångspunkt från typiska fall. Enligt EU-kommissionens anvisningar ska bara resultaten av genomförda investeringar beaktas. Då en investering i många fall tar många månader att genomföra är uppskattade resultat under det första året i programperioden begränsat då få företag har hunnit komma igång med verksamhet som sammanhänger med investeringen. Skillnaderna mellan 2007 och 2008 är stora.

3.5.4 Högre värde i jord- och skogsbruksprodukter (123)

Stödet för högre värde, eller förädlingsstödet, är ett investeringsstöd som kan lämnas för förädling och saluföring av produkter från jord- och skogsbruk inklusive rennäring och trädgårdsnäring. Prioritering sker av de företag som utifrån sin affärsplan bedöms mest bidra till en ökad konkurrenskraft och entreprenörskap i sektorerna och i landsbygdsekonomin. Länsstrategierna innehåller ytterligare prioriteringar.

Landsbygdsprogrammet medger stöd med högst 30 % av stödberättigande investeringskostnader. Efter särskild prövning kan ytterligare 10 procentenheter beviljas till företag inom glest befolkade områden i norra Sverige. De flesta länsstyrelser har emellertid tillämpat ett reducerat maxbelopp eller en sänkt stödandel.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal företag som har beviljats stöd	700 företag	167	207	30 %
	Total investeringsvolym	2 700 mnkr (M€300)	347,0 mnkr (M€38,5)	430,2 mnkr (M€47,8)	16 %
Resultat	Ökning av bruttoförelingsvärdet hos stödmottagare	175 mnkr (M€19,4)	14,4 mnkr (M€1,6)	15,6 mnkr (M€1,7)	9 %
	Antal företag som beviljats stöd som introducerar nya produkter och/eller nya tekniker	210 företag	2	22	11 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Under år 2008 har 167 företag beviljats stöd om totalt ca 80 mnkr. De totala investeringarna vid företagen uppgick under år 2008 till 347 mnkr. Stödandelen ligger på i medeltal ca 23 % av investerat kapital.

Siffrorna visar att antal företag som beviljats stöd 2007-2008 ligger bra till i förhållande till målet. Då måluppfyllelsen för år 2007 var låg kan konstateras att den eftersläpning som den försenade programstarten ledde till har tagits igen under detta år. När det gäller investeringsvolym ligger måluppfyllelsen däremot en bit under det ackumulerade målvärdet för tvåårsperioden. En förklaring till skillnaden i måluppfyllelse avseende antal beviljade stöd jämfört med investeringsvolym kan vara att andelen mindre stödbelopp är högre än vad som antogs i programmet.

Man kan grovt dela in företagen som får stöd i två grupper. De som effektiviserar befintlig produktion på olika sätt och de som startar eller kraftigt expanderar sin produktion. Merparten av investeringarna har samband med livsmedelsförädling men även förädling av skogsprodukter kan förekomma.

3.5.5 Samarbete om utveckling av nya produkter (124)

Stödet ska gå till externa tjänster för att utveckla en produkt, process eller teknik så att den skapar affärsnytta. Stöd kan också utgå till utvecklingskostnader, t.ex. prototyper, patent, patentsökningar eller marknadsföring. Minst två företag ska ingå i samarbetet, dock ska alltid en primärproducent (eller ett förädlingsföretag) ingå.

Målet med åtgärden är att företag inom de areella näringarna förbättrar sin konkurrenskraft som ett resultat av att de samarbetar för att utveckla nya varor, tjänster, processer eller tekniker.

Ansökningarna omfattar projekt inom bioenergi, lokal mat och samverkan mellan köttproducenter.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat ¹ %
Omfattning	Antal samarbetsinitiativ som beviljats stöd	200 initiativ	9	14	7 %
Resultat	Ökning av bruttoförelingsvärdet hos stödmotagare	80 mnkr (M€8,9)	0	0	0
	Antal företag som beviljats stöd som introducerar nya produkter och/eller nya tekniker	100 företag	0	0	0

1. Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Mål och utfall för programspecifika indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Total investeringsvolym	480 mnkr (M€53,3)	5,8 mnkr (M€0,64)	8,95 mnkr (M€0,99)	2 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Under 2007-2008 har endast 7 % av målet för antal initiativ uppfyllts. Det beror på att åtgärden ännu inte har fått den spridning och användning som planerats. Åtgärden är ny och förutsätter ett helt nytt sätt att arbeta för stödmyndigheterna. Stöd villkoren är komplicerade varför tillämpningsområdet för stödet har varit otydligt. Detta har medfört att stödmyndigheterna har haft svårigheter att kommunicera åtgärden till den potentiella målgruppen. Det skulle sannolikt underlätta själva konstruktionen av samarbetet om eget arbete vore stödberättigande.

Under 2008 har diverse insatser gjorts för att öka anslutningen. Jordbruksverket har bl.a. tagit fram ett särskilt informationsblad om vilken typ av projekt som kan genomföras inom åtgärden. Informationsbladet finns på Jordbruksverkets webbplats och det sprids även med hjälp av länsstyrelsen och i samband med olika träffar där Jordbruksverket deltar. I slutet av 2008 anordnades även ett särskilt seminarium om möjligheterna med åtgärden under ledning av Länsstyrelsen i Västra Götaland. Ytterligare aktiviteter krävs sannolikt för att öka anslutningen till den aktuella åtgärden. Ett problem med åtgärden i sig är att det kan vara svårt att få företag att samarbeta om utveckling av produkter och metoder.

Denna åtgärd är liten till sin omfattning och starkt inriktad på att skapa förutsättningar för att få fram nya produkter eller få igång nya marknader för t.ex. lokalproducerade livsmedel. Även "hårda" projekt som förbättring av produktionsteknik förekommer. Enligt EU-kommissionens anvisningar ska inte effekter på t.ex. bruttoförelingsvärdet som uppkommer i förlängningen av ett projekt räknas in i indikatorsiffran annat än om det direkt påverkar omsättningen. Detta gör att en del genomförda projekt inte ger något direkt utfall i resultatindikatorn men kan i förlängningen ge god effekt för sysselsättning/lönsamhet för berörda företag.

Den låga anslutning som kan noteras för 2007 och 2008 ger inget utfall i resultatindikatorerna för aktuell period.

3.5.6 Infrastruktur (125)

Stöd ges under åtgärden för att finansiera samverkanslösningar mellan jordbruks- och skogsägare, andra markägare och boende på landsbygden. Syftet är att stärka småskalig lokal infrastruktur som är av betydelse för konkurrenskraft och hållbar utveckling inom jord- och skogsbruket. Det ska saknas förutsättningar för en utveckling genom renodlade kommersiella initiativ eller genom andra nationella eller kommunala åtaganden från samhällets sida. Stöd kan beviljas med upp till 50 % av de stödberättigande kostnaderna. Målet med åtgärden är att uppnå en väl fungerande infrastruktur som stärker jord- och skogsbruket och landsbygdens konkurrenskraft.

Exempel på insatser är kostnader för anläggningsförrättningar, bildande av ny vägsamfällighet, utbildning av styrelser i vägsamfälligheter, planering och projektering för större ombyggnation eller upprustning av väg, kostnader för planering och projektering av lokal energi samt kostnader för upprättande av planer för markarrondering.

Åtgärden har främst använts till att genomföra nya vägförrättningar för vägsamfällighetsföreningar, men stöd har också beviljats till omarrondering av jordbruksfastigheter och projektering av skogsbilvägar.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal verksamheter som beviljats stöd	2 100 verksamheter	140	179	9 %
	Total investeringsvolym	420 mnkr (M€46,7)	18,6 mnkr (M€2,1)	23,8 mnkr (M€2,6)	6 %
Resultat	Ökning av bruttofördlingsvärdet hos stödmottagare	49 mnkr (M€5,4)	1,0 mnkr (0,1 M€)	1,0 mnkr (0,1 M€)	2 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Totalt har 140 ansökningar beviljats stöd med totalt 10,7 miljoner kronor. Ackumulerat har 9 % av totalt antal verksamheter under programperioden beslutats om. Det fortsatt låga utfallet beror sannolikt på att åtgärden inte har blivit tillräckligt känd ännu. Projektstöd har beviljats för att informera om åtgärden och utbilda funktionärer inom vägsamfällighetsföreningar. Jordbruksverket har bl.a. tagit fram ett särskilt informationsblad om vilken typ av projekt som kan genomföras inom åtgärden. Informationsbladet finns på Jordbruksverkets webbplats och det sprids även med hjälp av länsstyrelsen och i samband med olika träffar där Jordbruksverket deltar. I slutet av 2008 anordnades även ett särskilt seminarium om möjligheterna med åtgärden under ledning av Länsstyrelsen i Västra Götaland. Ytterligare aktiviteter krävs sannolikt för att öka anslutningen till den aktuella åtgärden.

Den absolut största andelen ärenden under denna rubrik avser ombildning av redan existerande vägsamfälligheter. Det rör sig om vägar som redan existerar men där man av olika skäl behöver ombilda föreningen. Ett skäl kan vara att personer har flyttat från fastigheter som legat intill vägen och att andelstalen inte på ett rättvist sätt speglar nyttjandet. Tills vidare saknas teoretiska utgångspunkter för att mäta resultatindikatorn Ökat bruttoföredlingsvärde. I nuläget används en schablonsiffra som betydligt understiger vad som gäller för t.ex. åtgärdskod 121. Diskussioner pågår med EU-kommissionen och RurEval om hur vi ska mäta effekterna av ombildningar av vägsamfälligheter.

I ett fåtal fall har stöd betalats ut till utbyggnad av bredband.

3.6 Axel 2

3.6.1 Ersättning för naturbetingade svårigheter i bergsområden och för andra områden med svårigheter (211 och 212)

Ersättningen för naturbetingade svårigheter i bergsområden och för andra områden med svårigheter ska medverka till att det övergripande målet för axel 2 ”Förbättra miljön och landskapet” uppfylls. Åtgärdens syfte är att stärka den regionala ekonomin och att främja ett öppet och varierat landskap i stödområde 1-5:c och F.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål per år	Utfall 2007	Utfall 2008	Utfall 2008, %
Omfattning	Antal jordbruksföretag i bergsområden med naturbetingade svårigheter som får kompensationsbidrag	6 500 företag	6 218	6 016	93 %
	Antal jordbruksföretag i andra områden med svårigheter som får kompensationsbidrag	13 700 företag	15 046	14 653	107 %
	Antal hektar jordbruksmark i bergsområden med naturbetingade svårigheter som får kompensationsbidrag	190 000 hektar	183 647	183 354	97 %
	Antal hektar jordbruksmark i andra områden med svårigheter som får kompensationsbidrag	340 000 hektar	379 229	381 970	112 %
Resultat	Antal hektar som framgångsrikt brukas så att:				
	- marker inte växer igen eller överges	530 000 hektar	562 876	565 324	107 %
	- biologisk mångfald och höga naturvärden bevaras	370 000 hektar	390 000	395 000	107 %
	- markkvaliteten förbättras	0 hektar	0	0	
	- vattenkvaliteten förbättras	0 hektar	0	0	
	- klimatförändring förhindras	0 hektar	0	0	

Utfallen för 2008 ligger i paritet med målen. Nedgången från 2007 till 2008 i antal företag som får stöd följer den trend som kunnat iakttas alltsedan kompensationsbidraget infördes. Trenden speglar den strukturrationalisering som ständigt pågår inom lanterbruken mot färre och större lanterbruksföretag. Antalet lanterbruksföretag med stöd i andra områden än bergsområden överstiger däremot det uppsatta målet. Detta förklaras med att spannmål från och med 2007 är en stödberättigande gröda i stödområde 4:a.

Utfallet för 2008 när det gäller antal hektar som får stöd i bergsområden med svårigheter har minskat något jämfört med 2007 men ligger ändå nära målet. Antal hektar som får stöd i andra områden med svårigheter ökar däremot. Ökningen förklaras med en arealökning i stödområde 4:a som i sin tur kan hänföras till det stora intresset för att odla spannmål, sannolikt på grund av höjda avräkningspriser samt att spannmål från och med 2007 är en ersättningsberättigad gröda i stödområde 4:a.

Under 2008 har den totalt anslutna arealen som leder till att marker inte växer igen samt att biologisk mångfald och höga naturvärden gynnas ökat, och även här ligger man över målet.

3.6.2 Miljöersättningar (214)

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål per år	Utfall 2007	Utfall 2008	Utfall 2008, %
Omfattning	Antal brukare som får ersättning för miljövänligt jordbruk	60 000 brukare	57 590	56 457	94 %
	Antal hektar jordbruksmark som får ersättning för miljövänligt jordbruk	3 671 500 hektar	2 989 067	2 924 012	80 %
	Antal hektar jordbruksmark som täcks av åtminstone ett åtagande för miljövänligt jordbruk	2 500 000 hektar	2 215 000	2 184 000	87 %
	Totalt antal åtaganden	137 515 åtaganden	117 786	112 008	81 %
Resultat	Antal hektar som framgångsrikt brukas så att:				
	- biologisk mångfald och höga naturvärden bevaras	2 310 000 hektar	2 023 000	1 992 000	86 %
	- marker inte växer igen eller överges	1 628 000 hektar	1 518 000	1 486 000	91 %
	- markkvaliteten förbättras	1 174 000 hektar	860 000	845 000	72 %
	- vattenkvaliteten förbättras	1 239 000 hektar	954 000	934 000	75 %
	- klimatförändring förhindras	0 hektar	0	0	

Mål och utfall för programspecifika indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål per år	Utfall 2007	Utfall 2008	Utfall 2008, %
Resultat	Antal hektar som täcks av ett åtagande för miljövänligt jordbruk med målet att reducera riskerna vid användning av växtskyddsmedel	1 000 000 hektar	228 000	241 000	24 %

För analys av utfall se under respektive delåtgärd.

3.6.2.1 Biologisk mångfald och kulturmiljövärden i betesmarker, slätterängar och våtmarker

Betesmarker och slätterängar

Syftet med åtgärden är att bevara de natur- och kulturvärden som är knutna till de olika biotoperna. Genom att bevara dessa kommer bl. a. bevarandestatusen för hotade arter att förbättras, vilket bidrar till att uppfylla målet om att hejda förlusten av biologisk mångfald fram till år 2010. Insatserna ska bidra till att nå delmålet för skötsel av slätterängar och betesmarker inom miljökvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* och att bevara betesmarker och slätterängar utpekade som Natura 2000-områden.

Våtmarker

Syftet med åtgärden är att öka arealen våtmarker och förbättra funktionen i befintliga våtmarker. Våtmarker utgör livsmiljö för växter och djur och fungerar som reningsverk bl.a. för växtnäring som läckt från jordbruksmark. Ett syfte med åtgärden är även att förbättra människors möjlighet till rekreation.

Efter att våtmarker som fått miljöinvestering för anläggning eller restaurering har färdigställts ska de, med undantag för vissa restaureringar, omfattas av ett åtagande för skötsel av våtmarker. Det är även möjligt att anlägga en våtmark utan miljöinvestering och därefter gå in i ett skötselåtagande.

Mål och utfall för programspecifika indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål per år	Utfall 2007	Utfall 2008	Utfall 2008, %
Omfattning	Antal brukare eller annan markförvaltare som får ersättning för bevarande av betesmarker och slätterängar	38 000 brukare	34 700	32 971	87 %
	Antal brukare eller annan markförvaltare som får ersättning för skötsel av våtmarker	2 000 brukare ¹	1 538	1 699	85 %
	Antal hektar mark som får ersättning för bevarande av betesmarker och slätterängar	500 000 hektar	456 900	457 100	91 %
	Antal hektar mark som får ersättning för skötsel av våtmarker	11 300 hektar ¹	5 554	5 930	52 %
	Antal fäbodrar i bruk som får ersättning	230 fäbodrar	270	267	116 %
	Areal betesmarker och slätterängar, utpekade som Natura 2000-områden, som får ersättning för bevarande av betesmarker och slätterängar	70 000 hektar	69 000	67 000	96 %
Resultat	Antal hektar som framgångsrikt brukas så att biologisk mångfald och höga naturvärden bevaras:				
	- areal betesmarker med allmänna värden	260 000 hektar	236 900	230 300	89 %
	- areal betesmarker med särskilda värden	180 000 hektar	148 300	153 100	85 %

- areal slåtterängar med allmänna värden	6 000 hektar	2 700	2 600	43 %
- areal slåtterängar med särskilda värden	6 000 hektar	5 600	5 700	95 %
- areal alvarbeten	28 000 hektar	25 800	26 200	94 %
- areal skogsbeten	20 000 hektar	12 600	13 000	65 %
Antal hektar som framgångsrikt brukas så att marker inte växer igen eller överges	500 000 hektar	456 900	457 100	91 %
Antal hektar som bidrar till en förbättrad vattenkvalitet	11 300 hektar	5 554	5930	52 %

1. När det gäller ersättning för skötsel av våtmarker ska målen vara uppfyllda år 2013

Betesmarker och slåtterängar

Minskningen av anslutningen mellan 2006 och 2007 fortsätter även 2008. Den minskade anslutningen för ersättningen förklaras främst med att åtaganden som ingicks i början av den förra programperioden börjar löpa ut och flera brukare har valt att varken förlänga eller förnya sina åtaganden. En ytterligare förklaring till den minskade anslutningen är att definitionen för betesmarker har förändrats under 2008. De nya reglerna berör både direktstöd och miljöersättningar. Avsikten med de nya reglerna är att anpassa stödsystemen till EU:s regelverk efter kritik från kommissionens revisorer samt att därigenom undvika sanktioner från EU. I samband med att de nya reglerna började tillämpas uppmanades brukarna att göra en kvalitetsgranskning av sina betesmarker med hänsyn till de nya reglerna. Genom denna kvalitetsgranskning kan areal ha tagits bort ur ersättningen. Förutom minskningen av arealen med hänsyn till de nya reglerna, kan även osäkerhetsfaktorn med nya regler ha påverkat brukarnas val att söka nytt åtagande för miljöersättningen.

Två markklasser avviker och visar låg måluppfyllelse nämligen slåtterängar med allmänna värden och skogsbeten. Detta beror sannolikt på att slåtterängar med allmänna värden inte har någon merbetalning jämfört med betesmarker med allmänna värden och att de därför sköts på samma sätt som dessa. Skogsbete är en markklass som kan vara svåridentifierad för den enskilde brukaren, vilket gör att ansökan inte sker i den omfattning som skulle kunna vara möjligt.

Våtmarker

Arealen våtmark som får skötselersättning behöver öka med i genomsnitt 900 ha per år 2007-2013 för att nå målet 2013. Under 2007-2008 har 925 ha anslutits till skötselersättningen, vilket visar att takten behöver vara mer än dubbelt så hög i fortsättningen. Det låga utfallet beror på att antalet ansökningar var lågt till följd av de höga spannmålspriserna 2007-2008 vilket minskar viljan att avsätta jordbruksmark till våtmark. En ytterligare förklaring är att projekten ofta tar flera år att genomföra. Arealen våtmark som färdigställs och går in i skötselåtagande förväntas därför öka längre fram i programperioden.

3.6.2.2 Värdefulla natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet och renskötseområdena

Värdefulla natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet

Stödet syftar till att bevara de biologiska och kulturella värdena av småbiotoper i odlingslandskapet i alla delar av landet och därmed bidra till miljökvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap*. Ersättningen begränsas till skötsel av värdefulla småbiotoper i eller i anslutning till åkermark.

Värdefulla natur- och kulturmiljöer i renskötseområdena

Stödet syftar till att bevara biologiska och kulturella värdena av småbiotoper i renskötseområdet.

Mål och utfall för programspecifika indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål per år	Utfall 2007	Utfall 2008	Utfall 2008, %
Omfattning	Antal brukare som får ersättning för att bevara natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet	15 000 brukare	12 331	12 207	81 %
	Antal samebyar, samiska organisationer eller förvaltare som får ersättning för att bevara natur- och kulturmiljöer i områden präglade av renskötsel	200 byar etc.	173	223	112 %
	Areal åkermark som får ersättning	810 000 hektar	676 915	655 200	81 %
	Mark som får ersättning för att bevara natur- och kulturmiljöer i områden präglade av renskötsel	2 500 hektar	1 300	2 093	84 %
	Totalt antal brukare som får ersättning för att bevara natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet och i områden präglade av renskötsel	15 200 brukare	12 504	12 430	82 %
Resultat	Antal hektar åkermark som framgångsrikt sätt brukas så att natur- och kulturmiljöer bevaras	810 000 hektar	676 915	655 200	81 %
	Antal hektar natur- och kulturmiljöer som framgångsrikt bevaras i områden präglade av renskötsel	2 500 hektar	1 300	2 093	84 %

Värdefulla natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet

Jämfört med 2007 har antalet anslutna brukare minskat något under stödåret 2008. Minskningen beror på att de åtaganden som ingicks i början av den förra programperioden börjar löpa ut och flera brukare har valt att varken förlänga eller förnya sina åtaganden under 2007 eller 2008. En förklaring till detta är att ersättningen anses vara för låg för de insatser som krävs. Utfallet för hektarmålen är i paritet med utfallet för antal brukare.

Värdefulla natur- och kulturmiljöer i renskötseområdena

Jämfört med 2007 har antalet hektar som fått ersättning för skötsel av renvallar och renhägn ökat kraftigt. Den förutsedda ökningen av antal åtaganden torde vara en fortsatt följd av att ersättningsformen blir alltmer känd hos målgruppen.

3.6.2.3 Regionalt prioriterade ersättningar

Syftet med regionalt prioriterade ersättningar (utvald miljö) är att bevara och förstärka landskapets natur-, kultur- och rekreationsvärden. Skillnaden mellan utvald miljö och de generella miljöersättningarna är att länsstyrelserna bedömer vilka projekt eller åtgärder som bäst gynnar natur-, kultur- och rekreationsvärden och som därför kan få ersättning i de enskilda länen. Prioriteringarna tas fram i samråd med regionala intressenter och anges i länets genomförandestrategi. Syftet med prioriteringen är att det ska vara möjligt att skraddarsy åtgärder utifrån regionala förhållanden och varje läns särskilda behov.

Stora delar av utvald miljö öppnades för anslutning under 2008. De insatser som har varit möjliga att ansöka om sedan 2007 är:

- Miljöinvestering: anläggning och restaurering av våtmarker
- Miljöinvestering: restaurering av betesmarker och slåtterängar

De insatser som tillkommit under 2008 är följande:

- Miljöinvestering: specialinsatser för landskapets natur- och kulturmiljövärden
- Miljöinvestering enligt fast ersättning: återuppbyggnad av trögärdesgård i odlingslandskapet
- Miljöinvestering enligt fast ersättning: restaurering och återskapande av stenvägg i odlingslandskapet
- Miljöinvestering enligt fast ersättning: restaurering och återskapande av alléer
- Miljöinvestering enligt fast ersättning: restaurering av bevarandevärda eller svårbrukade åkermarker
- Miljöinvestering enligt fast ersättning: rensning av våtmark
- Miljöinvestering enligt fast ersättning: restaurering av överloppsbyggnader samt byggnader vid samevisten

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat, % *
Omfattning	Antal brukare som anlagt eller restaurerat våtmarker (åtgärdskod 216)	850 brukare	155	196	23 %
	Antal brukare som restaurerat betesmarker och slåtterängar (åtgärdskod 214 och 216)	650 brukare	278	639	98 %
	Total investeringsvolym (åtgärdskod 216)	700 mnkr (M€ 77,8)	114,4 mnkr (M€12,7)	163,2 mnkr (M€18,1)	23 %

Resultat	Antal hektar som framgångsrikt brukas så att:				
	- biologisk mångfald och höga naturvärden bevaras	24 000 hektar	1597	3 397,5	14 %
	- marker inte växer igen eller överges	24 000 hektar	1597	3 397,5	14 %
	- markkvaliteten förbättras	0 hektar	0	0	
	- vattenkvaliteten förbättras	6 000 hektar	444	614,5	10 %
	- klimatförändring förhindras	0 hektar	0	0	

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 procent.

Mål och utfall för programspecifika indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat, % *
Omfattning	Antal hektar våtmarker som anlagts eller restaurerats (åtgärdskod 216)	6 000 hektar	444	614,5	10 %
	Antal hektar betesmarker och slåtterängar som restaurerats (åtgärdskod 214 och 216)	18 000 hektar	1 153	2 783	15 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 procent.

Anlagda och restaurerade våtmarker

Det låga utfallet beror på höga spannmålspriserna vilket minskar viljan att avsätta jordbruksmark till våtmark. Totalt har ca 350 hektar våtmarker färdigställts under 2007-2008.

Restaurerade betesmarker och slåtterängar

Den färdigställda arealen under perioden 2007-2008 var 13 ha.

De flesta regionalt prioriterade ersättningar kom inte igång förrän 2008 och ligger fortfarande långt ifrån målvärdena. Länsstyrelserna menar att intresset för dem ökat och att man därför kan förvänta en ökad investeringstakt framöver. Länsstyrelsens administrationskostnad för dessa ersättningar är relativt hög men i och med att mer TA-medel tillförs ökar möjligheten att marknadsföra dem.

3.6.2.4 Traditionella kulturväxter och husdjursraser

Traditionell odling av bruna bönor

Miljöersättningen för miljövänlig odling av bruna bönor på Öland ska bidra till att uppfylla miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap*. Målet är att genom miljövänliga odlingsformer bevara lokala sorter och behålla den traditionella odlingen av bruna bönor på Öland.

Utrotningshotade husdjursraser och Rasbevarande husdjursföreningar

Inom landsbygdsprogrammet är målet för de utrotningshotade husdjursraserna att "5000 djurenheter skall anslutas och att ingen ras skall klassificeras som kritisk för utrotning definierat enligt FAO:s system DAD-IS (Domestic Animal Diversity Information System)". Jordbruksverket har de senaste åren gjort bedömningen att volymmålet "5000 djurenheter" är uppnått men att vissa arter och raser ändå av olika skäl är hotade. Orsaken till detta är bl.a. litet djurantal, stark koncentration till vissa delar av landet och att för få handjur används i avel.

En studie av de djurslag som ingår i stödet till utrotningshotade husdjursraser visar att målet ”inte klassificeras som kritisk” inte är nått för tre fårraser, två getraser och tre nötkreatursraser. Det antal djur som ”fattas” för att dessa raser också ska nå upp till målet uppskattas till cirka 1400 djurenheter. Målet för stödet skulle således behöva höjas med detta antal för att rymma måluppfyllelsen även för dessa raser. Vissa djurslag t.ex. fjäderfä omfattas inte av detta stöd. Flera raser är här starkt hotade.

Stödet till rasbevarande husdjursföreningar har ingen djurartsbegränsning och har därför blivit ett viktigt redskap i bevarandearbetet för t.ex. fjäderfä och häst.

Mål och utfall för programspecifika indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål per år	Utfall 2007	Utfall 2008	Utfall 2008, %
Omfattning	Antal brukare som får ersättning för odling av bruna bönor	70 brukare	45	42	60 %
	Antal brukare som får ersättning för bevarande traditionella husdjursraser	1 000 brukare	773	1 026	103 %
	Antalet rasföreningar som får ersättning för bevarande av traditionella husdjursraser	15 föreningar	6	13	87 %
	Antal hektar mark som får ersättning för odling av bruna bönor	700 hektar	498	486	69 %
	Antal djurenheter (DE) som får ersättning för bevarande av traditionella husdjursraser	5 000 DE	4 524	6 121	122 %
Resultat	Antal hektar som framgångsrikt brukas så att marker inte växer igen eller överges	700 hektar	498	486	69 %
	Antal hektar som framgångsrikt brukas så att natur- och kulturvärden bevaras	700 hektar	498	486	69 %
	Antal DE som framgångsrikt skötts så att natur- och kulturvärden uppnås	5 000 DE	4 524	6 121	122 %

Traditionell odling av bruna bönor

Jämfört med 2007 har en minskning när det gäller ersättningsformen för odling av bruna bönor skett. Minskningen beror på att de åtaganden som ingicks i början av det förra landsbygdsprogrammet börjat avslutas och flera brukare har valt att inte förlänga eller förnya sina åtaganden. Sannolikt beror detta på en vikande efterfrågan från marknaden och att ersättningen sänkts från 2 700 kr/hektar till 1 400 kr/hektar. Ändrade prisrelationer mot spannmål kan också ha spelat in.

Utrötningshotade husdjursraser

Jämfört med 2007 har en ökning skett och utfallet för 2008 ligger över målvärdet.

Rasbevarande husdjursföreningar

Jämfört med 2007 har en ökning skett och utfallet för 2008 ligger nära målvärdet.

3.6.2.5 Minskade växtnäringsförluster från jordbruksmark

Minskat kväveläckage

Miljöersättningen för minskat kväveläckage syftar till att minska växtnäringsläckaget från jordbruksmark genom odling av fånggröda och genom vårbearbetning. Med fånggröda menas växtlighet, t.ex. vallgräs eller oljerättika, som har sin huvudsakliga tillväxt mellan två huvudgrödor. Med vårbearbetning menas att man inte jordbearbetar marken förrän tidigast den 1 januari året efter stödåret. Fånggröda och vårbearbetning kan kombineras på samma mark.

Skyddszoner

Miljöersättningen för skyddszoner ska bidra till att minska ytavrinningen och växtnäringsläckaget från åkermark. För att få ersättning ska lantbrukaren anlägga en skyddszon, d.v.s. en vallbevuxen åkermarksremsa, utmed ett vattenområde.

Mål och utfall för programspecifika indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål per år	Utfall 2007	Utfall 2008	Utfall 2008, %
Omfattning	Antal brukare som får ersättning för minskat kväveläckage	5 500 brukare	6 300	5 900	107 %
	Antal brukare som får ersättning för anlagda skyddszoner mot vattendrag	3 500 brukare	4 000	2 700	77 %
	Antal hektar mark som får ersättning för minskat kväveläckage	140 000 hektar	148 600	134 500	96 %
	Antal hektar mark som får ersättning för anlagda skyddszoner mot vattendrag	7 000 hektar	9 400	7 000	100 %
Resultat	Antal hektar som brukas framgångsrikt så att växtnäringsförlusterna från jordbruksmarken minskar	147 000 hektar	158 000	141 500	96 %
	Antal hektar som bidrar till en förbättrad vattenkvalitet	147 000 hektar	158 000	141 500	96 %
	Antal hektar som bidrar till att markkvaliteten förbättras	147 000 hektar	158 000	141 500	96 %

Minskat kväveläckage

Målet för antal brukare har uppfyllts. Att målet för antal hektar inte har nåtts kan bero på att stödområdet begränsats samt att ersättningsbeloppen förändrats.

Skyddszoner

Målet för antal hektar som får ersättning för skyddszoner har uppfyllts. Målet för antal brukare har dock inte uppnåtts. En stor minskning har skett jämfört med stödår 2007. Många av de lantbrukare som tidigare haft ett åtagande för skyddszoner har inte sökt ett nytt åtagande när det gamla löpt ut. En anledning till detta kan vara att ersättningsbeloppet sänkts från 3 000 kr per hektar till 1 000 kr per hektar. Detta innebär bl.a. att lantbrukaren måste ha fler hektar skyddszon för att komma över minimigränsen för utbetalning. Minskningen kan även bero på att stödområdet har begränsats.

3.6.2.6 Miljöskyddsåtgärder

Miljöersättningen miljöskyddsåtgärder syftar till att minska riskerna vid hantering av växtskyddsmedel och att minska läckaget av växtnäringsämnen. För att få ersättning ska lantbrukaren bl.a. göra en växtodlingsplan och markkartera åkermarken.

Mål och utfall för programspecifika indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål per år	Utfall 2007	Utfall 2008	Utfall 2008, %
Omfattning	Antal brukare som får ersättning för miljöskyddsåtgärder	10 000 brukare	2 500	2 400	24 %
	Antal hektar mark som får ersättning för miljöskyddsåtgärder	600 000 hektar	227 500	241 000	40 %
Resultat	Antal hektar som framgångsrikt sätt brukas så att växtnäringsförlusterna och riskerna vid användning av växtskyddsmedel minskar	600 000 hektar	227 500	241 000	40 %
	Antal hektar som bidrar till en förbättrad vattenkvalitet	600 000 hektar	227 500	241 000	40 %
	Antal hektar som bidrar till att markkvaliteten förbättras	600 000 hektar	227 500	241 000	40 %

Anslutning till ersättningsformen har inte nått målet under stödår 2008. Att målen inte har uppnåtts kan bero på att ersättningsformen är ny för denna programperiod. Det finns även indikationer på att vissa villkor upplevs som krångliga och antalet villkor är alltför omfattande.

3.6.2.7 Ekologiska produktionsformer och kretsloppsriktad produktion

Miljöersättningen för ekologiska produktionsformer och kretsloppsriktad produktion ska bidra till ett hållbart utnyttjande av jordbruksmarken. Ersättningsformen innebär att jordbrukare kan få ersättning för ekologisk odling och djurhållning.

Ersättning för ekologisk odling lämnas endast för odling på åkermark av grödor till livsmedel, foder, utsädesproduktion samt ettåriga grödor för industriändamål.

Ersättning för djurhållning lämnas i form av extra ersättning för ekologiskt odlad åkermark samt mark i åtagande för betesmarker och slåtterängar. Den ersatta arealen står i direkt proportion till antalet mjölkkor, am- och dikor, ungnöt, tackor, getter (hondjur) och suggor inom företaget. I den nya ersättningsformen är det dessutom möjligt att få ersättning för slaktsvin, värphöns och slaktkycklingar.

Mål och utfall för programspecifika indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål per år	Utfall 2007	Utfall 2008	Utfall 2008, %
Omfattning	Antal brukare som får ersättning för ekologiskt certifierad produktion (inkl. karens) eller för kretsloppsinriktad produktion	21 000 brukare varav minst 12 000 brukare i ekologiskt certifierad produktion	14 950 brukare varav 3 270 brukare i ekologiskt certifierad produktion	13 060 brukare varav 3 700 brukare i ekologiskt certifierad produktion	62 % varav 31 % i ekologiskt certifierad produktion
	Antal hektar jordbruksmark som är ekologiskt certifierad produktion (inkl. karens) eller kretsloppsinriktad produktion	700 000 hektar varav minst 640 000 hektar i ekologiskt certifierad produktion	562 000 hektar varav 271 500 hektar i ekologiskt certifierad produktion	532 000 hektar varav 297 000 hektar i ekologiskt certifierad produktion	76 % varav 46 % i ekologiskt certifierad produktion
	Antal djurenheter i ekologiskt certifierad produktion (inkl. karens) eller i kretsloppsinriktad produktion	160 000 DE varav minst 150 000 DE i ekologiskt certifierad produktion	182 000 DE varav 109 000 DE i ekologiskt certifierad produktion	191 000 DE varav 128 000 DE i ekologiskt certifierad produktion	119 % varav 85 % i ekologiskt certifierad produktion
Resultat	Antal hektar jordbruksmark som framgångsrikt brukas ekologiskt	640 000 hektar	271 500	297 000	46 %
	Antal hektar jordbruksmark som framgångsrikt brukas så att marker inte växer igen eller överges	640 000 hektar	271 500	297 000	46 %
	Antal hektar jordbruksmark som bidrar till en förbättrad vattenkvalitet	640 000 hektar	271 500	297 000	46 %
	Antal hektar jordbruksmark som bidrar till att markkvaliteten förbättras	640 000 hektar	271 500	297 000	46 %
	Antal hektar åkerareal som är ekologiskt certifierad i Götalands södra slättbygder och norra slättbygder samt Svealands slättbygder	210 000 hektar	115 150	124 530	60 %

Indikatorerna, med undantag för åkerareal i slättbygden, avser all jordbruksmark, dvs. inklusive betesmark. Detta gäller också det nationella målet för ekologisk produktion. Insatsen bidrar till en ökning av ekologiskt skött betesmark främst genom att jordbrukaren kan få djurersättning för betesmarken. Det är dock endast åkermarken som ger ersättning för odling.

För 2008 uppgick den certifierade åkerarealen, inklusive areal i karens, till ca 233 000 ha. Den totala arealen åker i båda insatserna, ekologiska produktionsformer och kretsloppsriktad produktion, var ca 428 000 ha. Uppgifterna om arealen jordbruksmark i certifierad ekologisk produktion 2007 har hämtats från godkända kontrollorgan. Motsvarande uppgifter för 2008 har emellertid ännu inte rapporterats av kontrollorganen. De redovisade uppgifterna i tabellen bygger istället på uppgifter från jordbrukarnas stödansökningar.

Uppgifterna om arealen certifierad betesmark 2008 samt total betesmark 2007 och 2008 är beräkningar. I beräkningarna ingår all betesmark som enligt stödansökningarna finns hos jordbrukare som har betesdjur (nöt, får och getter) i insatsen ekologiska produktionsformer respektive kretsloppsriktad produktion.

För stödåret 2008 har färre jordbrukare beviljats ersättning än 2007. Certifierade producenter har emellertid ökat i antal. De åtaganden som ingicks i början av förra programperioden börjar löpa ut och flera jordbrukare har valt att inte förlänga eller förnya sina åtaganden. En anledning är att möjligheten till ersättning för enbart vall har tagits bort.

Certifierad djurhållning, inklusive karens i ersättningsformen har ökat. Ökningen beror bland annat på att det i större utsträckning är gårdar med djurhållning som väljer att certifiera sin produktion. Bland annat är djurhållarnas ersättning högre per företag och då ger det högre stödet för certifierad produktion större skillnad.

Även certifierad areal (inklusive karens) ökar.

3.6.2.8 Extensiv vallodling för miljön och det öppna landskapet

Miljöersättningen för extensiv vallodling lämnas för slätter- och betesvall samt frövall i hela landet. Åkermark som används för extensiv vallodling på ett hållbart sätt har en positiv inverkan på miljön på olika sätt.

Insatsen är uppdelad i två delar:

Del A berättigar till ersättning i skogsdominerade områden och syftar till att främja den biologiska mångfalden.

Del B berättigar till ersättning i de södra delarna av Sverige med en mer intensiv jordbruksproduktion. Syftet med del B är att minska växtnäring förlusterna.

För båda delinsatserna gäller att marken ska aktivt brukas, dvs. årligen betas eller skördas. Skörden ska samlas ihop och föras bort. Vallarna ska ligga obrutna minst tre vintrar i följd. Det är inte tillåtet att sprida kemiska växtskyddsmedel, men vallarna får brytas kemiskt.

Mål och utfall för programspecifika indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål per år	Utfall 2007	Utfall 2008	Utfall 2008, %
Omfattning	Antal brukare som får grundersättning för delinsats A	31 000 brukare	30 100	29 600	95 %
	Antal brukare som får grundersättning för delinsats B	10 000 brukare	10 100	9 900	99 %
	Antal hektar som får grundersättning för delinsats A	700 000 hektar	670 700	669 200	96 %
	Antal hektar som får grundersättning för delinsats B	200 000 hektar	224 700	226 100	113 %

Resultat	Antal hektar som får tilläggsersättning för delinsats A	500 000 hektar	440 400	441 000	88 %
	Antal hektar som framgångsrikt sätt brukas så att marker inte växer igen eller överges enligt delinsats A	700 000 hektar	670 700	669 200	96 %
	Antal hektar som framgångsrikt brukas så att natur- och kulturvärden bevaras enligt delinsats A	700 000 hektar	670 700	669 200	96 %
	Antal hektar som bidrar till en förbättrad vattenkvalitet enligt delinsats B	200 000 hektar	224 700	226 100	113 %
	Antal hektar som bidrar till att markkvaliteten förbättras enligt delinsats B	200 000 hektar	224 700	226 100	113 %

Målen för antal brukare som fått ersättning har i det närmaste uppfyllts.

Målen för den stödberättigade arealen har i princip uppfyllts om man ser till totalen, men fördelningen mellan del A och del B är dock en annan än de satta målen. Arealen är totalt oförändrad jämfört med år 2007. Antalet hektar som får tilläggsersättning är även den i det närmaste oförändrad jämfört med år 2007 och utfallet ligger ganska nära målet. Tilläggsersättningen är baserad på djurinnehav inom del A.

3.6.3 Icke-produktiva investeringar skog (227)

3.6.3.1 Bevara och utveckla skogens biologiska mångfald

Under kalenderåret 2008 fattades inga beslut inom delåtgärden. Huvudorsak var att de administrativa rutinerna inte hunnit fastställas. Det är Skogsstyrelsen som ansvarar för åtgärden.

Under 2008 tog Skogsstyrelsen fram föreskrifter, fastställde den interna organisationen av stödet, kvalitetssäkrade rutiner och handläggning samt informerade om stödet. Stödet gick att söka från årsskiftet. Det har under 2009 kommit in ansökningar och beslutsfattandet har påbörjats.

3.6.3.2 Öka arealen ädellövskog

Under kalenderåret 2008 fattades inga beslut inom delåtgärden. Huvudorsak var att de administrativa rutinerna inte hunnit fastställas. Det är Skogsstyrelsen som ansvarar för åtgärden.

Under 2008 tog Skogsstyrelsen fram föreskrifter, fastställde den interna organisationen av stödet, kvalitetssäkrade rutiner och handläggning samt informerade om stödet. Stödet gick att söka från årsskiftet. Det har under 2009 kommit in ansökningar och beslutsfattandet har påbörjats.

3.7 Axel 3

I kapitlet anges för flertalet av åtgärderna omfattningsindikatorer avseende antal stödmottagare och investeringsvolym. Med investeringsvolym avses den totala kostnaden för investeringen inkl. privata medel. För resultatindikatorerna avser redovisade siffror realiserade effekter, d.v.s. effekter som uppstår när insatsen är helt genomförd. En insats anses helt genomförd när slututbetalningen har verkställts. Antalet slututbetalade ärenden är för vissa åtgärder betydligt lägre än antalet beviljade ärenden. Redovisat antal beviljade ärenden för omfattningsindikatorerna är därför inte jämförbara med resultatindikatorerna.

3.7.1 Diversifiering (311)

Stödet lämnas som företagsstöd till jordbruksföretag för investeringar eller köp av tjänster för att utveckla nya verksamhetsgrenar och på så sätt stärka lönsamheten inom dessa företag. Det lämnas också som projektstöd för att stimulera ekonomin på landsbygden för att därigenom indirekt skapa nya företag och arbetstillfällen. Syftet med stödet är att genom ett större utbud av tjänster och produkter stärka lantbruksföretagen och öka landsbygdens attraktionskraft för boende, företagande och turism.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal stödmottagare som beviljats stöd	2 450 stödmottagare	250	303	12 %
	Totala investeringsvolymen	2 940 mnkr (M€326,7)	250,3 mnkr (M€27,8)	303,4 mnkr (M€33,7)	10 %
Resultat	Ökning i bruttoföreläggingsvärde	490 mnkr (M€54,4)	13 mnkr (M€1,4)	13 mnkr (M€1,4)	3 %
	Antal avslutade insatser		83	84	
	Bruttoökning av arbetstillfällen till följd av stöd	4 200 arbetstillfällen	66	67	1 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Under 2008 har 250 sökande fått ansökan om stöd beviljad och investeringsvolymen för år 2008 är totalt 250 miljoner kronor. Måluppfyllelsen ligger på bara ca en tredjedel av vad den borde vara, dvs. 12 % respektive 10 % jämfört med målnivån 29 %. Antal stödmottagare och investeringsvolym är dock i nivå med varandra.

Det beviljade stödet inom åtgärden är 112,5 mnkr av budgeten som är 490 mnkr, därmed har ca 23 % av budgeten utnyttjats.

En resultatindikator är bruttoökning av antal arbetstillfällen under programperioden. Målet är 4 200 nya arbetstillfällen. Den ackumulerade ökningen är 67 nya arbetstillfällen för avslutade insatser och motsvarar 1 % av målet för hela programperioden. En annan resultatindikator är ökning i bruttoföreläggingsvärde i företag som fått stöd och som har avslutats. Denna har bedömts nå endast 3 % av målet.

3.7.2 Mikroföretag (312)

Åtgärden avser till del företagsstöd till enskilda mikroföretagare i form av investeringsstöd eller köp av tjänster för utveckling av företaget. Den lämnas också som ett projektstöd med syfte att förbättra förutsättningarna i allmänhet för företag att utveckla sina verksamheter. Syftet med stödet är att företagen ska bli långsiktigt konkurrenskraftiga och lönsamma genom att främja en hållbar utveckling eller produktion av varor eller tjänster som efterfrågas på marknaden.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal mikroföretag som beviljats stöd för att startat eller utvecklat sin verksamhet	3 500 företag	348	439	13 %
Resultat	Ökning i bruttoförelägningsvärde	700 mnkr (M€77,8)	21 mnkr (M€2,3)	21 mnkr (M€2,3)	3 %
	Antal avslutade insatser		142	144	
	Bruttoökning av arbetstillfällen till följd av stöd	7 000 arbetstillfällen	113	115	1 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Mål och utfall för programspecifika indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Total investeringsvolym	4 200 mnkr (M€466,7)	348,7 mnkr (M€38,7)	439,8 mnkr (M€48,9)	11 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Under 2008 har 348 sökande fått bifallsbeslut för ansökan om stöd. Ackumulerat har 13 % av målet uppnåtts. Investeringsvolymen var 2008 totalt 349 miljoner kronor. Ackumulerat innebär detta att 11 % av målet har uppnåtts. Såväl bifallsbesluten som investeringsvolymen ligger långt under målet för två år.

En *resultatindikator* är bruttoökning av antal arbetstillfällen under programperioden. Målet är 1 750 nya arbetstillfällen. Ackumulerat har endast 115 nya arbetstillfällen uppnåtts (hos insatser som har avslutats). Detta motsvarar 1 % av målvärdet. En annan resultatindikator är ökning i bruttoförelägningsvärde i företag som fått stöd. Denna har bedömts nå endast 3 % av målet.

3.7.3 Främjande av turistnäringen (313)

Åtgärden kan lämnas som företagsstöd till enskilda turistföretagare i form av stöd till investeringar eller för köp av tjänster för utveckling av företaget. Den lämnas också som ett projektstöd med syfte att allmänt förbättra förutsättningar för företag att utveckla sin turistverksamhet. Syftet med åtgärden är att företagen ska bli långsiktigt konkurrenskraftiga och lönsamma genom att främja en hållbar utveckling eller produktion av varor eller tjänster som efterfrågas på marknaden.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal nya turistverksamheter som beviljats stöd	3 500 verksamheter	285	345	10 %
	Total investeringsvolym	4 200 mnkr (M€466,7)	271 mnkr (M€25,22)	328 mnkr (M€36,4)	8 %
Resultat	Ökning i bruttofördlingsvärde	700 mnkr (M€77,7)	15 mnkr (M€1,7)	16 mnkr (M€1,8)	2 %
	Antal avslutade insatser		86	91	
	Bruttoökning av arbetstillfällen	7 000 arbets- tillfällen	70	73	1 %
	Ökat antal turister	350 000 turister	34 000	43 000	12 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Under 2008 har 285 sökande fått bifallsbeslut för ansökan om stöd och investeringsvolymen för 2008 är totalt 271 mnkr.

Antal stödmottagare är betydligt lägre än målet liksom för investeringsvolym. Att antalet sökande är lägre än förväntat kan orsakas av att målgruppen är ny i landsbygdsprogrammet.

En *resultatindikator* är bruttoökning av antal arbetstillfällen under programperioden. Målet är 7 000 arbetstillfällen under programperioden. För senaste tvåårsperioden understiger utfallet förväntat värde. Även de övriga resultaten ligger lägre än förväntat. .

3.7.4 Grundläggande tjänster (321)

Åtgärden avser till del företagsstöd till enskilda företagare, organisationer m.fl. i form av stöd till investeringar eller köp av tjänster. Det kan exempelvis röra sig om anpassning av byggnader och lokaler inom service- och tjänstsektorn, inköp av ny utrustning, marknadsundersökningar eller om småskalig infrastruktur. Åtgärden lämnas också som ett projektstöd för generella insatser som syftar till att förbättra förutsättningarna för en bättre livskvalitet på landsbygden i form av lokal kommersiell och offentlig service samt kultur- och fritidsaktiviteter.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal aktiviteter som beviljats stöd	945 aktiviteter	33	39	4 %
	Total investeringsvolym	700 mnkr (M€77,8)	26,8 mnkr (M€2,97)	31,7 mnkr (M€3,52)	5 %
Resultat	Befolkning på landsbygden som gynnas av förbättrad service	11 000 personer	1 200	1 400	13 %
	Ökad tillgång till bredband på landsbygden	17 000 personer	400	400	2 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Under 2008 har 33 sökande fått bifallsbeslut för ansökan om stöd och investeringsvolymen år 2008 är på totalt 27 mnkr. Mindre än 5 % av programmets mål har uppnåtts under tvåårsperioden 2007 och 2008. Målvärdet är 28,6 %.

Åtgärden för grundläggande tjänster är en av de åtgärder som har utnyttjats minst inom axeln. En förklaring kan vara oklar gränsdragning mot det nationella stödet för kommersiell service samt mot tjänster inom vård och omsorg som det offentliga enligt lag ska svara för. Jordbruksverket har under hösten 2008 tagit fram riktlinjer till länsstyrelserna för hur gränsdragningar ska göras samt att programtexten ändrats för att förtydligats i förhållande till stödet för kommersiell service.

Resultatindikatorerna (befolkning som gynnas av förbättrad service respektive ökad tillgång till bredband) bedöms inte ha nått de målsatta värdena.

3.7.5 Förnyelse och utveckling i byarna (322)

Åtgärden avser endast projektstöd till insatser som ökar möjligheterna för boende och utkomst, samt allmänt stärker bygdernas attraktionskraft. Insatserna ska bidra till ett hållbart nyttjande av bygdens samlade resurser.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall, ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal byar/lokal grupper som beviljats stöd	2 450 byar	71	90	4 %
	Total investeringsvolym	490 mnkr (M€54,4)	36,6 mnkr (M€4,06)	46,3 mnkr (M€5,14)	9 %
Resultat	Befolkning på landsbygden som gynnas av förbättrad service	68 000 personer	3 200	3 200	5 %

Ökad tillgång till bredband på landsbygden	17 000 personer	0	0	0
--	-----------------	---	---	---

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Under 2008 har 71 sökande fått bifallsbeslut för ansökan om stöd och investeringsvolymen för 2008 är totalt 37 mnkr. Med ett utfall under 10 % av de målsatta indikatorerna kan konstateras att åtgärden ännu inte har fått förväntad omfattning. Resultatet antyder att kostnaden för varje projekt är betydligt högre än förväntat.

En bidragande orsak till den låga måluppfyllelsen kan vara att det fram tills slutet av 2008 har varit ett krav att projektstöden ska medfinansieras med 20 % annan offentlig medfinansiering utöver det svenska statliga öronmärkta anslaget. Medfinansieringskravet togs bort för alla projekt med undantag för stödmottagare som är offentliga. Ändringen är en förenkling för privata stödmottagare vilket förväntas leda till ett större antal ansökningar.

Resultatindikatorerna (befolkning som gynnas av förbättrad service respektive ökad tillgång till bredband) bedöms inte heller ha nått målsatt volym för tvåårsperioden.

3.7.6 Bevarande och uppgradering av natur- och kulturarvet på landsbygden (323)

Åtgärden avser till del företagsstöd till enskilda företagare, organisationer m.fl. i form av stöd till investeringar eller köp av tjänster. Det kan exempelvis röra sig om restaurering av kulturhistoriskt intressanta byggnader för användning inom ett nytt område eller om restaurering, underhåll och uppgradering av det lokala natur- och kulturlandskapet. Åtgärden kan också avse projektstöd för generella insatser som syftar att förbättra förutsättningarna enligt ovan.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal aktiviteter som beviljats stöd	1 225 aktiviteter	39	50	4 %
	Total investeringsvolym	315 mnkr (M€35)	20,5 mnkr (M€2,27)	26,2 mnkr (M€2,9)	8 %
Resultat	Befolkning på landsbygden som gynnas av förbättrad service	136 000 personer	3 400	3 400	3 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Mål och utfall för programspecifika indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall, ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Resultat	Antal restaurerade byggnader	700 byggnader	4	4	1 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Under 2008 har 39 sökande fått bifallsbeslut för ansökan om stöd och investeringsvolymen är totalt 21 miljoner kronor. Måluppfyllelsen ligger under 10 % mot förväntade 28,6 %.

Måluppfyllelsen är således relativt låg. En bidragande orsak till detta kan vara att det fram tills slutet av 2008 har varit ett krav att projektstöden ska medfinansieras med 20 % annan offentlig medfinansiering utöver det svenska öronmärkta statliga anslaget. Medfinansieringskravet togs bort för alla projekt med undantag för stödmottagare som är offentliga. Ändringen är en förenkling för privata stödmottagare vilket förväntas leda till ett större antal ansökningar.

Utfallet för *resultatindikatorerna* (befolkning som gynnas av förbättrad service samt antal restaurerade byggnader) har varit mycket marginell, vilket i huvudsak kan förklaras av sen start för stödprocessen.

3.7.7 Kompetensutvecklings- och informationsinsatser (331)

Kompetensutvecklingen inom axeln ska underlätta anpassningen för landsbygdens aktörer utanför jordbrukssektorn till nya förutsättningar för en ökad kvalitet i produktionen av varor och tjänster.

Dessutom ska den stärka företagens utvecklingsförmåga och konkurrenskraft. Kompetensutveckling av företagarna och kunskapsuppbyggnad hos företagen är viktig för att uppnå målen för axel 3. Aktiviteter utförs både nationellt och regionalt med utgångspunkt i nationella och regionala strategier för landsbygdsutveckling. Åtgärden är uppdelad mellan projektstöd och företagsstöd.

Målgrupp för åtgärden är aktörer inom axeln som har behov av kompetensutveckling för att förstärka övriga åtgärder inom axeln.

Målområden

Kompetensutvecklingen genomförs under det gemensamma namnet "Landet lär", som också innefattar axel 1. Verksamheten har delats in i olika målområden, vilka för axel 3 har en koppling till regional utveckling.

Målområdet företagsutveckling

Kompetensutveckling inom målområdet ska medverka till att öka kvaliteten i produktionen av varor och tjänster och för att stärka företagens utvecklingsförmåga och konkurrenskraft. Målområdet är uppdelat på företag inom de gröna näringarna (insatser inom axel 1) och företag utanför de gröna näringarna (insatser inom axel 3).

Målområdet landsbygdsutveckling

Kompetensutveckling inom målområdet ska bidra till att få en ökad livskvalitet på landsbygden genom kompetenshöjande åtgärder inom områdena service, bygdeutveckling och utveckling och bevarande av natur- och kulturarvet.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall, ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal ekonomiska aktörer som deltagit i aktiviteter som fått stöd	105 000 aktörer	4 600	6 200	7 %

	Antal utbildningsdagar	210 000 dagar	4 300	5 900	3 %
Resultat	Antal deltagare som fullföljt utbildningar	105 000 deltagare	4 600	6 200	6 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Sammanlagt har 4 600 personer deltagit i olika aktiviteter under 2008.

Totalt har 256 insatser beviljats stöd år 2008 om sammanlagt 70,6 mnkr.

Tilläggas bör att sifferuppgifterna som lämnades i årsrapport för 2007 var preliminära och har justerats i tabellen ovan.

Statistiken visar att samtliga deltagare har fullföljt sina utbildningar.

3.7.8 Kompetens- och informationsinsatser för förberedelse och genomförande av lokala utvecklingsstrategier (341)

Åtgärden avser projektstöd till potentiella LAG, främst under förberedelsefasen för studier i området, lokala informations- och mobiliseringsinsatser samt framtagande av underlag inför utarbetandet av lokala utvecklingsstrategier inom Leader. Åtgärden kommer att avslutas 2009.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal kompetensutvecklings- och animationsaktiviteter	200 aktiviteter	i.u.	987	494 %
	Antal deltagare i aktiviteter	10 000 deltagare	i.u.	13 206	132 %
Resultat	Antal deltagare i fullföljda insatser	10 000 deltagare	i.u.	13 206	132 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Mål och utfall för programspecifika indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Resultat	Antal bildade LAG-grupper	60 grupper	42	43	72 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

De allra flesta av de 62 lokala partnerskap som till och med 2008 lämnat in ansökningar i form av lokala utvecklingsstrategier för att bilda Leaderområden har fått del av åtgärdens medel. Huvuddelen av åtgärdens medel har beviljats under året.

Medlen inom åtgärden har beviljats av länsstyrelserna till partnerskap inom deras region efter analys och prövning mot målen. Därigenom har medlen allokerats mycket effektivt och främjat uppsatta mål. Av de 62 grupper som sammanlagt ansökt om att bli Leaderområde har 42 beslutats som LAG inom landsbygdprogrammet under 2008. Bedömningen görs att resterande grupper kommer att beslutas som LAG, med reservation för något undantag. Utfallet för hela programperioden av antal partnerskap bedöms överstiga målet i mindre omfattning. Utfallet av aktiviteter och deltagare överträffar uppsatta mål väsentligt. Det stämmer också med förvaltningsmyndighetens allmänna bedömning av det stora intresse som visats lokalt kring förberedelseprocessen, framtagandet av lokala utvecklingsstrategier och bildandet av Leaderområden

Samtliga deltagare i olika former av utbildningar som kurser och dylikt, har fullföljt dessa.

Utfallet för den programspecifika resultatindikatorn, antal bildade LAG, följer förväntat utfall för 2008.

3.8 Axel 4

3.8.1 Genomförande av lokala utvecklingsstrategier (411, 412 och 413)

Syftet med stöden är att genomföra lokala utvecklingsstrategier som verkar för att uppfylla målen för en eller flera av de tre axlarna i Landsbygdsprogrammet. LAG genomför sin strategi utifrån ett underifrånperspektiv och väljer ut projekt som stärker landsbygdens utveckling inom ett geografiskt avgränsat Leaderområde.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal LAG-grupper	60 grupper	42	43	72 %
	Storlek på Leaderområden (kvadrat kilometer)	300 000 km ²	219 700	222 100	74 %
	Total befolkning i Leaderområdet	3,9 miljoner invånare	2,80	2,88	74 %
	Antal projekt finansierade av LAG	4 500 projekt	142	142	3 %
	Antal stödmottagare	3 500 stödmottagare	128	128	4 %
Resultat	Tillkommande arbetstillfällen	7 000 arbetstillfällen	0	0	
	Antal deltagare som fullföljt utbildningar	35 000 deltagare	0	0	

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Under året har 42 av 62 sökande lokala utvecklingsgrupper beslutats som LAG och är helt klara och beslutsmässiga inom Landsbygdsprogrammet. Flertalet av resterande sökande lokala utvecklingsgrupper låg vid utgången av 2008 långt framme i processen för att bli beslutsmässiga LAG och bedömningen görs att det sammantagna målet om 60 grupper kommer att nås under 2009.

Ytan på de under 2008 beslutade 42 LAG motsvarar 73 procent av målytan. Utifrån resterande sökande grupper och föreslagna Leaderområden görs bedömningen att målet kommer att uppfyllas eller överträffas. En stor del av resterande områden är belägna i den nordligare halvan av Sverige med generellt större landsbygdsytor än i landets södra halva. Invånarantalet i Leaderområdet uppgår till ca 2,9 miljoner invånare, dvs. 74 % av målet.

Flertalet LAG har blivit beslutsmässiga under senhösten 2008 och utfallet av antal projekt är därför lågt. Utfallet motsvarar de projekt som beslutats formellt av länsstyrelserna. Uppgifter från LAG gör dock gällande att LAG beslutat om väsentligt fler projekt vilka ännu inte beslutats av länsstyrelserna. Enligt uppgift från många LAG finns det en större efterfrågan på projektmedel inom LAG:s strategier än vad LAG kan bevilja med tillgängliga budgetmedel.

Antal arbetstillfällen identifieras efter projektens avslut. I stort sett har inga Leaderprojekt avslutats till och med 2008 och något utfall har därför inte identifierats. Detsamma gäller för antal deltagare som fullföljt utbildningar.

3.8.2 Samarbete (421)

Åtgärden omfattar nationella eller transnationella samarbetsprojekt mellan LAG, eller mellan LAG och Leaderliknande grupper. Projekten verkar för att uppfylla målen för en eller flera av de tre axlarna samt för att skapa mervärden för ett Leaderområde genom utbyte och samverkan med ett eller flera andra områden. Stöd kan också lämnas för kontaktskapande och förberedelser inför samarbetsprojekt.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal stödda projekt	300 projekt	2	2	1 %
	Antal LAG-grupper som deltar i samarbete	60 grupper	2	2	3 %
Resultat	Antal nya arbetstillfällen, brutto (årsverken)	700 arbetstillfällen	0	-	-

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Flertalet LAG har blivit beslutsmässiga under senhösten 2008 och utfallet av antal projekt är därför lågt. Det bedöms ta längre tid att förbereda ett samarbetsprojekt och alla LAG som kan bli en samarbetspart är inte beslutsmässiga under programperiodens första år vilket också kan ha påverkat utfallet. Av samma skäl är utfallet av antalet grupper lågt.

Utfallet av antalet nya arbetstillfällen identifieras efter projektens avslut. Inga samarbetsprojekt har avslutats till och med 2008 och något utfall har därför inte identifierats.

3.8.3 Driftskostnader för LAG samt informations- och animationsinsatser (431)

LAG:s insatser för administrera genomförandet av lokala utvecklingsstrategier samt kompetensutvecklings- och animeringsinsatser för att stödja genomförandet av axel 4 inom Leaderområden.

Mål och utfall för EU gemensamma indikatorer för perioden 2007-2013

Typ av indikator	Indikator	Mål 2007-2013	Utfall 2008	Utfall ackumulerat	Utfall ackumulerat %*
Omfattning	Antal informations- och animationsinsatser	10 000 insatser	870	870	9 %
	Antal deltagare i olika aktiviteter	210 000 deltagare	10 300	10 300	5 %
Resultat	Antal insatser för vilka uppställda mål har nåtts	10 000 insatser	860	860	9 %

* Ackumulerat målvärde för 2007-2008 är 28,6 %.

Måluppfyllelsen borde ha legat på ca 29 % av programmålet om alla LAG varit igång sedan 2007 medan utfallet ligger på knappt 10 %. Utfall har dock rapporterats av endast 24 LAG av vilka bara en mindre del var verksamma under hela året. Ytterligare ett antal LAG var verksamhetsklara under 2008 men de godkändes i slutet av året och hann inte påbörja några informations- och animationsinsatser. Bedömningen är att när alla LAG är igång kommer eftersläpningen i måluppfyllelse kunna tas igen.

Vid 858 av de 870 genomförda insatserna har uppställda mål nåtts. Målsättningen är att 100 procent av insatserna ska lyckas men årets utfall bedöms ändå som att målet är nått, särskilt utifrån att 2008 är det första året som LAG tillämpar dessa insatser.

4 Programmens finansiella genomförande

4.1 Generellt om det finansiella genomförandet

Stödutbetalningarna 2008 var i betydligt högre grad än 2007 resultatet av stödbeslut fattade under innevarande programperiod. Bara mindre belopp i utbetalningar kunde hänföras till beslut som fattats under den tidigare programperioden. En del åtgärder redovisar dock mycket små utbetalningar även för 2008 och det blir en utmaning för förvaltningsmyndigheten, de beslutande myndigheterna samt för landsbygdsnätverket att försöka öka intresset för dessa åtgärder.

4.2 Axelvis redovisning av utbetalade belopp

I nedanstående tabell redovisas belopp (totala offentliga medel, således både EU och nationella) uttryckt i euro som har utbetalats till stödmottagarna under kalenderåret 2008 och som finansieras genom programmets medelstillelning. Med övergångsutgifter i tabellen avses betalningar till stödmottagarna som baseras på beslut fattade under den förra programperioden inom ramen för miljö- och landsbygdsprogrammet 2000-2006. Utbetalningar inom ramen för Leader + och mål 1 är således inte inkluderade.

Av tabellen nedan framgår utbetalningar per axel och till EU redovisade belopp i euro under kalenderåret 2008 respektive kumulerat för kalenderåren 2007 och 2008. Utbetalningarna för kvartal 4 år 2006 ingår inte i den kumulerade siffran. Av bilaga 3 framgår utbetalningarna per åtgärd och axel kumulerat från kvartal 4 år 2006 t.o.m. år 2008.

Belopp utbetalade till stödmottagarna (euro, faktisk kurs)

Axel	Utbetalat stöd kalenderår 2008	Utbetalat stöd kumulativt från år 2007 till år 2008
Axel 1	61 815 971	84 336 631
Därav övergångsutgifter	10 497	19 416 696
Axel 2	307 981 973	606 511 363
Därav övergångsutgifter	47 812 314	146 217 549
Axel 3	15 736 241	17 847 494
Därav övergångsutgifter	0	1 802 925
Axel 4	195 702	195 702
Därav övergångsutgifter	0	0
Tekniskt stöd	11 952 306	23 454 951
Därav övergångsutgifter	0	0
Totalt för	397 682 194	732 346 131
Programmet		
Därav övergångsutgifter	47 812 314	167 437 170

Programmets budget i form av medel från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdens utveckling, "landsbygdsfonden" (EJFLU) uppgår (före tillskott av moduleringsmedel 2009) till 1 825 647 954 euro.

Budgeten från EJFLU motsvarar 260 806 tusen euro per år i genomsnitt. För två år motsvarar detta 521 612 tusen euro. Utgifterna 2007 och 2008 (finansieringsår) har i fondmedel uppgått till 353 955 tusen euro. Programmets utgifter under EU:s båda räkenskapsår 2007 och 2008 understiger därmed genomsnittligt budgetbelopp för en tvåårsperiod med 167 657 tusen euro, vilket innebär att utnyttjandet har varit 68 % av genomsnittligt tilldelade medel från fonden. Den faktiska budgettilldelningen från fonden under tvåårsperioden har varit 569 300 tusen euro (inklusive förskott på 127 mneuro) och utnyttjandegraden motsvarar då 62 %. Förbrukningen under de följande åren måste således öka för att kompensera lågt utnyttjande 2007 och 2008.

En stor del av förklaringen till det låga utnyttjandet av fondmedlen ligger i att kronans kurs gentemot euron har försvagats. Den faktiska kursen har båda åren legat över 9 kr per euro som är programmets kurs. För 2008 var som tidigare nämnts kursen 9,77. Stöden är uttryckta i kronor, vilket innebär att vid en låg kronkurs (=hög siffra för kronor per euro) blir det svårare att hämta hem tilldelade medel uttryckta i euro. En programändring som avses genomföras 2009 väntas åtminstone delvis öka medelsutnyttjandet i programmet genom att vissa stödbelopp justeras upp med motiveringen att större anslutning krävs för att uppnå programmets mål.

5 Pågående utvärdering av programmet

5.1 Utvärderingsaktiviteter påbörjade och genomförda under 2008

Jordbruksverket har under programperioden initierat flera studier som syftar till att analysera den svenska landsbygds utveckling och ge kunskapsunderlag om vilka ekonomiska effekter som politiken bidrar till. Dels har studier genomförts internt vid Jordbruksverket, dels har olika externa forskare och analytiker genomfört olika uppdragsstudier. Den långsiktiga strategin som varit vägledande för arbetet är att kunna erhålla analysverktyg som utgår från de instruktioner för hur den gemensamma jordbrukspolitiken i Europa ska genomföras, följas upp och utvärderas. Vidare har studier gjorts med inriktning mot frågor som är av särskild betydelse för den svenska politikens utformning. Nedan redovisas ett antal aktiviteter som genomförts på området.

5.1.1 Multiplikativa effekter

Jordbruksverket initierade under 2008 ett arbete med att utveckla ett analysverktyg som på en regional nivå förmår att spegla hur jordbrukssektorn påverkar den övriga ekonomin. Detta analysverktyg är en s.k. regional Input-Output (IO) modell, som resulterat i regionala IO-tabeller. IO-tabeller utgår från härledda (matematiska) kopplingar mellan ekonomins sektorer och utnyttjar det faktum att produktionen (output) i en sektor fungerar som antingen insatsvara (input) i en annan sektor, i den egna sektorn eller blir konsumtion alternativt exporteras. Genom att beräkna relationer mellan ekonomins sektorer kan analyser göras för vilken påverkan som en politisk (eller annan) förändring kan förväntas ha på förädlingsvärden (BNP) och sysselsättning i ekonomin.

Ett motiv till att Jordbruksverket har tagit initiativ för att framställa regionala IO-tabeller är att kunna anpassa analysverktyget till landsbygds- och jordbruksperspektiven och att också kunna spegla regionala olikheter. Eftersom specialiseringsmönster skiljer sig mycket åt mellan olika regioner blir det också mycket olika resultat i olika regioner när olika scenarion för utveckling analyseras. IO-tabellerna innebär också att multiplikativa effekter från Jordbruket gentemot övriga ekonomin erhålls. Frågan om de multiplikativa effekternas storlek ingår som en del i analyserna för landsbygdsprogrammets påverkans effekter enligt EU-kommissionens instruktion för uppföljning och utvärdering av landsbygdsprogrammet. Arbetet innebär att s.k. IO-multiplikatorer nu finns beräknade på nationell-, läns- och regional (FA-regioner) nivå som visar hur en förändring i jordbrukssektorn påverkar övriga ekonomin genom multiplikativa effekter. Dessa multiplikatorer kan användas i studier av förväntade effekter av ändringar av landsbygdspolitiken såväl som andra förändringar som berör jordbruket (exempelvis scenarion för djursjukdomar).

Resultaten från detta arbete visar att den nationella IO-multiplikatorn för den svenska jordbrukssektorn är omkring 2,1 och att motsvarande multiplikatorer varierar mycket mellan olika regioner i Sverige. Detta betyder att när produktionen växer med exempelvis 100 kronor inom jordbruket så blir den relaterade tillväxteffekten för övriga ekonomin på nationellnivå också ungefär ytterligare 110 kronor. Beroende på regionala specialiseringsmönster i relaterade delar av ekonomin (både "up-stream" och "down-stream") så blir de samlade effekterna olika i olika regioner. Med hjälp av Jordbruksverkets regionala IO-modell kan mönster för regionala påverkans effekter analyseras som utgår från och beaktar de regionala skillnaderna.

Jordbruksverkets regionala IO-modell har presenterats vid olika internationella konferenser och ambitionen är att kunna utveckla analysverktyget ytterligare. Arbetet har en naturlig inriktning mot tillämpade analyser av regional utveckling med avseende på den svenska landsbygden och jordbruket. Ett långsiktigt mål är också att utveckla miljöperspektivet ytterligare och kunna koppla regionala miljötabeller till tillhörande regionala IO-tabeller. Analysverktyget kan sedan också användas för att göra miljökonsekvensanalyser. Ytterligare en önskvärd egenskap med IO-tabellerna är metoden gör det möjligt att göra internationella jämförelser eftersom utvecklade länder har nationella IO-tabeller som kan regionaliseras.

5.1.2 Skattning av produktionsfunktioner

I samband med förändringar av olika stödformer och stödvolymmer inom landsbygdsprogrammet ställs frågor om vilka effekter som kan förväntas med avseende på produktions- och sysselsättningsutvecklingen. En traditionell utgångspunkt för att prognostisera sådana effekter är att utgå från skattade relationer som speglar en s.k. ”produktionsfunktion”. Detta innebär att produktionen, uttryckt som förädlingsvärden, relateras till insatser av produktionsfaktorer som grovt kan delas in i kapital och arbete. Genom att flera stöd inom landsbygdsprogrammet innebär att kapital ackumuleras (genom investeringar) blir också produktionsfunktionen för jordbrukssektorn ett användbart verktyg för att kunna studera förväntade effekter med avseende på tillväxt av förädlingsvärden respektive sysselsättning i relation till förändringar i investeringar bland sektorns företag.

Under 2008 har forskare vid Sveriges Livsmedelsekonomiska Institut (SLI) genomfört två studier på uppdrag av Jordbruksverket som inriktats mot frågan om produktionsfunktionen för jordbrukssektorn. Dels har en översiktsstudie genomförts som visar vilka resultat som dylika studier har givit i olika länder och för olika tidsperioder, dels har analyser gjorts för den svenska jordbrukssektorn och produktionsfunktionen har skattats för svenska förhållanden.

Arbetet innebär att det nu finns ett uppdaterat underlag med en beräkning (statistisk skattning) av produktionsfunktionen för den svenska jordbrukssektorn. Med hjälp av resultatet från denna empiriska studie är det möjligt att med större säkerhet göra uppskattningar om vilka tillväxteffekter som kan förväntas av stöd som exempelvis innebär ökade investeringar eller ökat arbete.

5.1.3 Fastighetspriser relaterade till närhet till ängs- och betesmarker

Den svenska utformningen av landsbygdsprogrammet innebär att ett jämförelsevis stort intresse riktas mot miljöfrågor. Ett perspektiv på dessa frågor är betydelsen av ängs- och betesmarker som bidrar till en biologisk mångfald. Ängs- och betesmarker innehåller en stor rikedom av olika växtarter som både bidrar till biologisk mångfald och som är attraktiva miljöer för rekreation och naturupplevelser.

Utgångspunkten för analysen är att biologisk mångfald kan antas vara något som efterfrågas som en intressant och attraktiv egenskap i omland/närhet till fastigheter. Liknelser kan göras med hur fastighetsvärderingar görs då olika attribut som både är direkt kopplade till en fastighet (antal rum, kvadratmeter, standard för kök och badrum etc.) och till omgivningen omkring en fastighet (närhet till städer, sjöar, kollektiva transportmedel etc.) används som grund för att förklara hur värdet bestäms på en fastighet. Omgivningsfaktorerna brukar kallas lokala kollektiva nyttigheter, och till denna kategori ingår också närhet till ängs- och betesmarker. Syftet med studien var att analysera hur fastighetspriser på sålda småhus kan förklaras med dels direkt kopplade fastighetsattribut, dels omgivningsrelaterade attribut inklusive närhet till ängs- och betesmarker.

En viktig förutsättning som möjliggjort studien är att det finns ett dataunderlag med uppgifter från inventeringar av svenska ängs- och betesmarker (TUVA) med geografiska koder och med information om respektive markers attribut (förekomst av olika växtarter). Studien har genomförts av en forskare vid Internationella Handelshögskolan i Jönköping och är gjord som en pilotstudie på ett begränsat geografiskt område i Götaland i södra Sverige. Studien gjordes också inom ett projekt där även kulturhistoriska platser har ingått, vilket innebär att både natur- och kulturvärden har studerats. Metoden som använts är en tillämpad studie med s.k. hedonisk prismodell och fastigheterna som ingått i underlaget har utgjorts av sålda småhus under en tioårsperiod mellan mitten av 1990-talet och mitten av 2000-talet.

Resultaten från studien visar att det i studiens avgränsade område finns en statistisk säkerställd positiv prispåverkande effekt kopplat till närhet till ängs- och betesmarker. Den största påverkanseffekten kunde härledas till att fastigheter finns i områden (församlingar) med många ängs- och betesmarker, dvs. mängden ängs- och betesmarker i ett område förefaller ha större betydelse än direkt närhet till enstaka ängs- och betesmarknader ur detta perspektiv. Påverkanseffektens storlek i församlingar med stora mängder ängs- och betesmarker är jämförbar med motsvarande effekter som i andra studier kan härledas från närhet till vatten eller utsiktsslägen och kan betyda en premie för fastighetsvärdet med omkring 10 procent av priset på fastigheten. Den statistiskt säkerställda positiva effekten på fastighetsvärden är betydelsefull med avseende på att kunna indikera positiva kollektiva värden kopplat till förekomsten av ängs- och betesmarker.

5.1.4 CAP:s miljöeffekter

Inom projektet CAP:s miljöeffekter genomförs olika studier av vilka effekter jordbrukspolitiken har på miljön. Projektet drivs av Jordbruksverket i samarbete med Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet.

Studierna kan rikta in sig på kompletta reformpaket, enskilda direktstöd eller miljöersättningar och andra styrmedel. Under 2008 anknöt följande studier just till landsbygdsprogrammet.

Utvecklingen av ängs- och betesmarker – igår, idag och i morgon (Jordbruksverkets rapportserie 2009:10)

I denna studie analyseras utvecklingen av ängs- och betesmarker i historiskt, nutids- och framtidsperspektiv. Rapporten visar att hälften av dagens betesmarker och ängar hade samma hävdform på 1800-talet som idag. Hävden är för tillfället säkrad via miljöersättningarna för ungefär tre fjärdedelar av våra mest värdefulla ängs- och betesmarker. En ny beteshävdmodell har också utvecklats. Med denna bedöms att de djur vi har idag räcker för att klara hävden framöver, men det finns inga stora marginaler.

Uppföljning av 50-trädsregeln

Under 2008 infördes en ny betesmarksdefinition för gårdsstödet i Sverige. Detta kunde också förväntas påverka skötseln av mark med miljöersättningar. Inom *CAP:s miljöeffekter* genomfördes en studie av omfattningen av röjning i betesmarker, samt effekterna av röjningar. Resultaten visar på att lantbrukarna röjde större arealer än tidigare, men att det totalt sett berör en liten del av betesmarksarealen. De röjningar som genomfördes konstaterades ha positiva effekter för kulturmiljövärdena men negativa effekter för naturvärdena. De negativa effekterna innefattar bl.a. nedhuggning av jätteträd, hålträd och döda träd. Studien genomfördes till största delen under 2008, men kommer att slutredovisas under 2009.

Fornlämningar och jordbrukspolitiska åtgärder

I och med att Riksantikvarieämbetet har skapat ett digitalt fornminnesinformationssystem finns nu möjlighet att koppla information om fornlämningar till de jordbrukspolitiska åtgärderna. Även grundläggande kunskaper kring fornlämningarnas fördelning och utbredning i relation till företeelser i odlingslandskapet sammanställs i den här studien. Analyserna i projektet har genomförts under 2007 och 2008. Resultaten kommer att redovisas i rapportform under 2009.

5.1.5 Ängs- och betesmarksinventering m.m.

Jordbruksverket uppdaterar tillsammans med länsstyrelserna löpande **ängs- och betesmarksinventeringen**. Fokus ligger på att alla nya marker med särskilda värden ska läggas in i inventeringens databas TUVÅ. Vissa ominventeringar görs också då större förändringar sker på redan kända ängs- och betesmarker. Huvudsyftet är att TUVÅ ska vara ett lättillgängligt underlag för utvärdering och uppföljning av natur- och kulturmiljökvaliteter i ängs- och betesmarker. Inventeringen ska dessutom fungera som underlag för ärendehantering och fysisk planering.

För att kunna följa miljöeffekterna av stöden inom landsbygdsprogrammet utnyttjas olika indikatorer. Jordbruksverket driver flera projekt som har till syfte att ge underlag för uppföljningen av resultat- och effektindikatorer. En **kartering av jordbruksmark med höga naturvärden (High Nature Value, HNV) i Sverige** slutrapporterades under 2008. Resultaten visar att det finns goda möjligheter att indikera HNV med tillgängliga nationella data (Jordbruksverkets rapportserie 2008:9). Dock behöver man klarlägga vad som är HNV-mark i Sverige. Det gäller framför allt mosaikartad jordbruksmark. Inom projektet har man också utvecklat en metodik för analyser av kopplingar mellan landsbygdsprogrammet och Natura 2000.

Utöver detta påbörjades under 2008 följande projekt, som kommer att avrapporteras i kommande årsrapporter för landsbygdsprogrammet:

Häckfågeltaxeringar (Farmland Bird Index), Utvärdering av skötselvillkoren i miljöersättningarna, Skötsel av landskapselement i slättbygd, Nya fånggrödors och skyddszoners effekter på biologisk mångfald och växtnäring, Minskat kväveläckage med hjälp av fånggrödor och vårplöjning, Metod för uppföljning av biologisk mångfald i nyanlagda våtmarker samt Utvärdering av våtmarker och växtnäringsretention.

5.1.6 Analys av Sveriges företagsstruktur utifrån stad- och landperspektivet

Landsbygdsprogrammets nya bredd i kombination med en uttalad målstyrning, ställer helt nya krav på de myndigheter som är delaktiga i programmets genomförande. Det kräver en ökad kunskap om hur företagandet ser ut, både på landsbygden och i stadsregionerna. Det kräver också ökad insikt om hur målgruppen för beviljandet av stöd förhåller sig till den generella företagsstrukturen.

Därför genomförde Jordbruksverket under hösten 2008 en analys av Sveriges företagsstruktur utifrån stad- och landperspektivet (rapport 2009:2). Syftet var att kartlägga Sveriges företagsstruktur med särskilt fokus på landsbygdens företagande. Kartläggningen har gjort det möjligt att åskådliggöra skillnader mellan landsbygd och stad.

Rapporten har också kartlagt hur företagsstrukturen bland de företag som tar del av företagsstöden inom landsbygdsprogrammet förhåller sig till den generella företagsstrukturen. Denna typ av analys görs inte i den officiella statistiken och den kan därför tillföra värdefull kunskap. Rapporten kompletterar andra studier som har gjorts när det gäller företagande på landsbygden.

Analyserna i rapporten visar att det finns en viss skillnad mellan företagsstrukturen i landsbygdskommuner och stadskommuner:

- Andelsmässigt fler personer driver egna företag på landsbygden än i staden.
- Antalet företag på landsbygden ökar trots att befolkningen marginellt minskar. Tillväxten av antalet företag är dock högre i staden, vilket sammanfaller med relativt högre befolkningstillväxt.
- Andelen företag är på landsbygden relativt högre i sådana näringar som inte är beroende av en geografisk närhet till marknaden.
- Andelen företagsledare som är kvinnor är låg och andelen är generellt sett lägre på landsbygden än i staden. Skillnaderna mellan stad och land är dock relativt små och fördelningen varierar mellan länen. Företagsstöden i landsbygdsprogrammet har i vissa län använts som en hävstång för att öka andelen kvinnor som driver företag.
- Andelen företagsledare som är födda utanför Norden är lägre på landsbygden än i staden. I vissa län är skillnaderna betydande, i synnerhet då vi studerar personer födda utanför Europa. Företagsstöden har, generellt sett, hittills inte främjat företag som har en företagsledare som är född utomlands.

5.2 Arbeta med indikatorer

Arbetet med underlag för indikatorer har intensifierats under 2008. Grunden är de nya och delvis hårdare krav som ställs från EU-kommissionens sida. Kommissionen har utarbetat ett omfattande material som beskriver vad man vill ha in från medlemsstaterna. På en del punkter råder oklarheter om hur man praktiskt ska få fram indicatorsiffror från befintligt material och från material som samlas in speciellt för utvärderingen. Frågorna till kommissionen har varit många från medlemsstaterna och kommissionen har under året upphandlat en helpdesk-tjänst från institutionen RurEval i Bryssel. RurEval har genom upphandlingen till uppgift att hjälpa länderna att hitta tillämpliga praktiska lösningar för att besvara indikatorerna med utgångspunkt från det enskilda landets nationella landsbygdsprogram. Sent på hösten kom RurEval igång med sitt arbete. Som ett av de första länderna tog Sverige kontakt med RurEval och skickade ett PM som innehöll en kort beskrivning av innehållet i Sveriges program samt principiella frågor och metodfrågor kring hur vi i Sverige på lämpligt sätt bör hantera indikatorerna. I januari 2009 besökte Jordbruksverket RurEval och materialet gick igenom.

Det praktiska arbetet med att ta fram underlag m.m. har fortskridit enligt den strategi som Jordbruksverket tog fram under 2007. Arbetet har delats in i företagsstöd, kompetensutveckling, baseline, axel 2 ersättningar samt Leader/projektstöd (exkl kompetensutveckling). För företagsstöden har genom upphandling en stor del av datafångsten lagts ut till LRF Konsult. När det gäller andra delar än företagsstöden används till stor del egen arbetskraft för datafångst. För de avsnitt i baselineindikatorerna som rör nationalräkenskaperna hjälper SCB till med en del datauttag från byråns centrala databaser. För axel 2 görs uttag från Jordbruksverkets ordinarie IT system.

I slutet av 2008 anställdes ytterligare två medarbetare för att arbeta med i första hand Leader/projektstöd där Jordbruksverket kommer att sköta huvuddelen av datafångsten. De två nya medarbetarna var på plats i början av 2009.

En viktig del i arbetet är att bygga IT system för att hantera insamlade data. Utgångspunkten för axel 1 och 3- stöden är informationen i det s.k. LB-systemet. Information av intresse för utvärderingen från detta system förs över till ett speciellt IT system för utvärdering (det s.k. Evald). Evald är uppdelat i delarna företagsstöd – projektstöd/Leader. För kompetensutveckling försöker Jordbruksverket utveckla verkets tidigare uppbyggda system för kompetensutveckling (det s.k. Kompis) genom kompletteringar som svarar mot utvärderingskraven. Under 2008 påbörjades arbetet med Evald som beräknas vara avslutat under hösten 2009. Från Evald kommer rapporter direkt att kunna tas ut för bl.a. övervakning. Under våren 2009 har det dock inte varit möjligt att använda Evald för datauttag då systemet inte är färdigbyggt.

Under 2008 fick Jordbruksverket i uppdrag från regeringen att lämna förslag till nya tilläggsindikatorer för landsbygdsprogrammet. Förslagen finns redovisade i särskild rapport.

6 Åtgärder för att garantera kvalitet och måluppfyllelse

6.1 Övervaknings- och utvärderingsåtgärder

Kvalitet och effektivitet i genomförandet av programmet säkerställs främst genom information till stödmottagarna om villkor för stöden, goda IT-system, samt genom administrativa och fysiska kontroller.

Administrativa system och kontroller

Ansökningsblanketter och informationsbroschyrer om stöd till miljövänligt jordbruk (åtgärd 214) och stöd för naturbetingade svårigheter i bergsområden och för andra områden med svårigheter (åtgärd 211) skickas årligen ut per post till alla cirka 80 000 stödmottagare. Det är samma ansökningsblankett (SAM) för dessa stöd och för stöd inom CAP:s pelare I. På så sätt blir det lättare för stödmottagaren att fylla i blanketten och risken för att denne gör fel minskar. Dessutom underlättas de administrativa kontrollerna av stöden både inom pelare I och pelare II. En stor del av de kundspecifika uppgifterna i blanketten förtrycks, även detta underlättar för både den sökande och vid kontrollerna. Blanketterna scannas in i IT-systemet, vilket minskar risken för registreringsfel. Fler och fler gör sin ansökan med en e-tjänst via internet. År 2008 var drygt 26 500 ansökningar via internet, cirka 15 procent fler än året innan. Systemet förkortar stödprocessen avsevärt genom att registreringsmomentet på länsstyrelserna försvinner samt att felen i ansökningarna minimeras eftersom det finns inbyggda kontroller. Vid länsstyrelsernas handläggning av ansökningar finns ett inbyggt verktyg i IT-systemet som snabbar upp felsökningar. För övriga stöd finns informationsbroschyrer framtagna som finns tillgängliga hos stödmyndigheterna. Alla broschyrer och ansökningsblanketter finns även på Jordbruksverkets webbplats.

För stöden inom axel 1, 3 och 4 finns ett särskilt IT-system. Systemet ger signaler om handläggaren har glömt registrera uppgifter eller om uppgifter som registreras är ologiska. Det finns dessutom särskilda checkpunkter inbyggda. Detta gör att handläggarna inte behöver ha en manuell checklista vid sidan om. Handläggaren måste gå igenom samtliga checkpunkter i systemet innan ett beslut kan fattas.

För alla stöd inom landsbygdsprogrammet finns en elektronisk handbok, Handläggarsstödet. I Handläggarsstödet finns bl.a. processbeskrivningar och arbetsrutiner för handläggningen, relevant regelverk, IT-manualer och beskrivning av hur olika felkoder i systemen ska hanteras. Alla handläggare har tillgång till Handläggarsstödet och genom att den är elektronisk så har handläggarna alltid tillgång till den aktuella informationen.

Upplägget för den administrativa hanteringen följer regelverket för Landsbygdsfonden. Förvaltningsmyndigheten föreskriver för stödmyndigheterna om hur handläggningen av stödärendena ska gå till. I samband med att utbetalningsunderlag skickas till det utbetalande organet, ska stödmyndigheten intyga att den följt bestämmelserna i den s.k. ackrediteringsförordningen (kommissionens förordning (EG) nr 885/2006) och Jordbruksverkets föreskrifter om handlägningsrutiner. Om så inte är fallet kommer det utbetalande organet inte att verkställa utbetalningen.

I Jordbruksverkets roll som utbetalningsställe ingår att övervaka alla nivåer i verksamheten. Övervakningen avser bl.a. de organ som delegerats ansvaret för att utföra kontroller och andra uppgifter för att säkerställa en korrekt tillämpning av regler och riktlinjer. Övervakningen genomförs bl.a. genom besök på ett antal länsstyrelser per år. Under 2007 gjordes tolv besök inklusive Sametinget och under 2008 besöktes fem länsstyrelser. Vid alla länsstyrelsebesöken är ytterligare länsstyrelser inbjudna. De besök som genomförts har primärt varit inriktade på länsstyrelsens handläggning av projektstöd samt mot åtgärder inom utvald miljö som är ett nytt område i landsbygdsprogrammet 2008.

Kontroller på plats

Varje år genomför länsstyrelserna och Jordbruksverkets granskningsenhet kontroller på plats enligt kommissionens förordning (EG) nr 1975/2006.

Kontrollerna inom axel 2 utförs av länsstyrelserna men det är Jordbruksverket som beslutar om kontrollfrekvensen för varje stöd och län. Urval av vilka brukare som ska kontrolleras av länsstyrelserna görs både av Jordbruksverket och länsstyrelserna i form av slumpmässigt uttag och med riskanalys. Riskanalysurvalet sker dels med hjälp av den IT-baserade riskanalysen som finns inbyggd i IT-systemet ARARAT, dels genom ett manuellt uttag som genomförs av länsstyrelserna. Som grund för urvalet ska den av Jordbruksverket beslutade riskanalysen användas. Genomförandet av kontrollerna sker på brukarnivå (axel 2) och samordnas ofta med övriga stöd så att alla stöd på företaget kontrolleras.

För att säkerställa att de av Jordbruksverket beslutade kontrollinstruktionerna följs och att rutinerna i övrigt kring kontrollarbetet fungerar på länsstyrelserna genomför Jordbruksverkets kontrollenhet revisionsbesök på länsstyrelserna. Urvalet av länsstyrelser som ska besökas sker dels utifrån en riskanalys men också utifrån hur lång tid som passerat sedan föregående besök genomfördes. Besöket omfattar dels genomgång av urvals- och registreringsrutiner men också om kontroller på plats avseende redan genomförda kontroller på plats. Utfallet av revisionen dokumenteras i en rapport.

Kontrollerna inom axel 1, 3 och 4 genomförs av Sametinget och granskningsenheten på Jordbruksverket som också genomför riskanalys och urval för de aktuella åtgärderna. Jordbruksverket gör även granskningar på uppdrag av Skogsstyrelsen (särskild överenskommelse finns). Utifrån en bedömning i varje enskilt ärende genomförs granskning av samtliga åtaganden inom axel 1, 3 och 4 som en stödmottagare fått stöd för samtidigt.

För genomförande av kontrollerna finns checklistor och manualer för granskarna. Uppföljning av revisionsresultaten sker kontinuerligt vid riskanalys och urval, kvalitetsgranskning sker genom att en viss andel av alla ärenden granskas av enhetschef.

För investeringsinsatser inom axel 1, 3 och 4 genomförs även kontroller i efterhand för att säkerställa insatsernas varaktighet i fem år. Även dessa görs av granskningsenheten som precis som ovan ansvarar för riskanalys, urval, genomförande och uppföljning.

Jordbruksverket genomför kontroller på plats för 5 % av utbetalt belopp för företags- och projektstöd samt kontroller i efterhand för 1 % av utbetalt belopp för investeringsinsatser. Under 2007 och 2008 har Jordbruksverket genomfört 20 kontroller. Uppskattningsvis kommer Jordbruksverket att göra omkring 150 kontroller årligen under perioden 2009-2015, dvs. omkring 1 000 kontrollbesök. Kontrollarbetet fortgår tills det sista utbetalningsåret, dvs. år 2015, även om programperioden endast pågår till år 2013.

Utbildningar m.m.

Ett flertal utbildningar i regelverk, handläggning och i IT-system för handläggare och beslutsfattare har genomförts under året. Det har också genomförts en stor konferens med olika seminarier om landsbygdsprogrammet. Vid utbildningarna har deltagit personal från Jordbruksverket, länsstyrelserna, Skogsstyrelsen och Sametinget. Under 2008 har mycket av utbildningsinsatserna varit inriktade på att utbilda verksamhetsledare och andra med anknytning till Leader.

Miljöersättningar

Jordbruksverket har under året genomfört utbildningar för de handläggare på länsstyrelserna som hanterar ansökningar om miljöersättningar och regionala stöd inom axel 2, medverkat vid kontrollkurser för länsstyrelsepersonal, genomfört utbildningar för de handläggare som tar fram åtagandeplaner för miljöersättningen för betesmarker och slåtterängar, haft seminarium för rådgivare och handläggare av ansökningar om naturfrämjande åtgärder på åkermark samt genomfört en träff med länsstyrelsepersonal angående bedömningar av mosaikbetesmarker.

Projekt- och företagsstöd

Jordbruksverket har genomfört en utbildning riktad till administratörer av nationella projekt i syfte att effektivisera administrationen och att ansökningar om utbetalning ska vara kompletta och inte ge sanktioner. Utbildningen kommer att upprepas efter kommande beslutsomgångar.

Jordbruksverket har genomfört telefon- och nätutbildningar i handlägningsprocessen för nya handläggare på stödmyndigheterna. Utbildningsmetoden är ett effektivt sätt att med enkla medel nå många handläggare till låga kostnader för alla berörda parter. Jordbruksverket kommer därför att arbeta vidare med sådan utbildning även fortsättningsvis.

Jordbruksverket har också arrangerat utbildningar med bredare tema. Den första var en endagarsutbildning i början av året som genomfördes på två orter, Jönköping och Stockholm. Den innehöll såväl gemensamma pass i plenum som valbara seminarier med fördjupningar i bland annat företagsstöd, projektstöd, Leader och genomförandestrategier.

I slutet av 2008 genomförde Jordbruksverket ett tvådagars seminarium tillsammans med länsstyrelserna, Sametinget och LAG. Seminariet hade fokus på erfarenhetsutbyte och inspiration till nya sätt att arbeta för att nå målen med landsbygdsprogrammet.

Tillsammans med länsstyrelserna och Sametinget har Jordbruksverket därtill arrangerat en utbildning för handläggare av förädlingsstöd.

Leader

Under 2008 har Jordbruksverket genomfört utbildningsinsatser riktade till ledamöter i LAG, handläggare på Leaderkontoren och Leaderhandläggare på länsstyrelserna. Utbildningen är uppdelad i två steg. Steg 1 handlar om grunderna i Leadermetoden och det regelsystem som är kopplat till metoden. Denna del är obligatorisk för verksamhetsledare och LAG-ordförande.

Steg 2-utbildningen handlar om processen för handläggning av projekt inom Leader. Denna utbildning vänder sig till personal på Leaderkontor som handlägger projektansökningar. Utöver dessa insatser har Jordbruksverket genomfört särskilda utbildningar för Leaderhandläggare på länsstyrelsen.

Totalt genomfördes nio steg 1-utbildningar, nio steg 2-utbildningar och tre länsstyrelseutbildningar under 2008. Steg 2 har följts upp med två repetitionstillfällen i form av telefon- och nätutbildning. Jordbruksverket har också medverkat på ett flertal konferenser i andras regi för att informera om Leadermetoden och regelverket.

6.2 Sammanfattning av större problem som uppstått vid förvaltningen av programmet och hur dessa har åtgärdats

Programmet har helt klart nått ut bättre till målgrupperna under 2008 jämfört med 2007. Men som redan har framgått är ansökningarna inom axel 3 generellt och vissa åtgärder inom axel 1 väsentligt lägre än förväntat. Axel 4 ligger också långt under budget. För axel 4 beror det på att över 50 nya Leaderområden först skulle startas upp, vilket har varit en tidsödande process under 2007 och 2008. För åtgärderna Samarbete respektive Infrastruktur inom axel 1 samt hela axel 3 har olika slag av informationsinsatser genomförts för att öka ansökningarna och det förefaller som om dessa haft viss verkan. Att även begagnad utrustning kan vara stödberättigande samt att privata projekt kan finansieras med öronmärkta offentliga medel bedöms också ha haft effekt på intresset för att söka stöden. Dock återstår en hel del problem kring det administrativa upplägget av stöden. Denna fråga har varit föremål för flera möten inom ramen för landsbygdsnätverket under året. I tankesmedjor har problem lyfts fram och olika lösningar har diskuterats (jämför med avsnitt 3.4). Förvaltningsmyndigheten söker lösningar på problemen så långt det är möjligt inom ramen för gällande regelverk.

Handläggningstiderna inom stödmyndigheterna har varit i fokus under året. Det har förekommit flera fall där ett ärende har fått vänta på beslut långt över ett år från tiden för stödansökan. De genomsnittliga handläggningstiderna har också varit oväntat långa men har trots allt förbättrats vartefter. Det har dock visat sig att i flertalet fall beror inte långa handläggningstider på brist på resurser hos stödmyndigheten, utan på att begärda kompletteringar inte kommit in. I många fall måste stödmyndigheten påminna den sökande om att kompletteringen måste skickas in för att ärendet ska kunna handläggas. Att det brister hos den stödsökande är dock inget skäl för att inte försöka få ned handläggningstiderna. Bättre information till de stödsökande, inklusive direkt personlig kontakt från stödmyndigheten, skulle sannolikt kunna bringa ned frekvensen av felaktigheter i stödansökningarna och minimera antalet ansökningar som måste kompletteras. Det blir en utmaning för stödadministrationen att under 2009 komma ned i rimliga tider från ansökan till beslut. Detta förutsätter att de stödsökande förstår vikten av att lämna in från början korrekta handlingar och att stödmyndigheten kan visa vägen hur detta kan göras.

6.3 Användning av tekniskt stöd

70 miljoner euro, eller ca 630 miljoner kronor av programmets budget har avsatts för tekniskt stöd, (TA-medel). Detta utgör ca 1,8 % av de offentliga utgifterna eller 1,3 % av den totala programbudgeten.

Användningen av TA-medel regleras i Rådets förordning (EG) nr 1698/2005, artikel 66. Enligt förordningen kan EJFLU finansiera förberedelser, administration, övervakning, utvärdering, information och kontroller. Användningen regleras också i kapitel 16 i landsbygdsprogrammet samt i regleringsbrevet för Jordbruksverket. I regleringsbrevet fastställs årligen beloppet för respektive berörd myndighet fördelat på olika användningsområden. I nedanstående tabell redovisas den i regleringsbrevet fastställda TA-budgeten för år 2008 samt utbetalt belopp per myndighet och användningsområde.

Som framgår av utfallet har budgeten utnyttjats relativt väl under 2008. Det är framför allt delposten nationella landsbygdsnätverket som har ett lågt utnyttjande. Detta beror på att utbetalningar av de s.k. nätverkscheckarna blev mindre än vad som prognostiserades när budgeten fastställdes. Delposten Förberedelser och igångsättning (SJV), består till största delen av utvecklingskostnader för landsbygdsprogrammet. Den totala kostnaden som belastar TA-budgeten för detta beräknas nu uppgå till ca 57 mnkr¹. Huvuddelen (ca 46 mnkr) av dessa kostnader betraktas som en investering varför kostnaderna aktiveras som en immateriell anläggningstillgång och skrivs av under fem år och därmed kommer att belasta kommande års TA-budget t.o.m. år 2013.

Skogsstyrelsen, Sametinget och länsstyrelserna har utnyttjat tilldelade medel fullt ut, man har även fått möjligheten att disponera outnyttjade medel från 2007.

TA-medel, fastställd budget 2008, utbetalt 2008, fördelat per myndighet och användningsområde, tkr

Myndighet	Användningsområde	Budget 2008, tkr	Utbetalat 2008, tkr ¹	Utnyttjandegrad, %
Jordbruksverket	Nationella landsbygdsnätverket	17 000	8 468	50 %
	Övervakningskommittén	3 000	2 728	91 %
	Uppföljning och utvärdering	21 000	19 808	94 %
	Förberedelser och igångsättning	11 000	10 278	93 %
Skogsstyrelsen	Förberedelser och igångsättning	3 500	3 500	100 %
Sametinget	Programmets genomförande	2 300	2 632	114 %
Länsstyrelserna	Programmets genomförande inkl. kontrollverksamhet och upprättande/uppdatering av åtagandeplaner.	72 000	73 947	103 %
SUMMA		129 800	121 362	93 %

1. I utbetalat belopp för Sametinget och länsstyrelserna ingår outnyttjade medel för kostnader avseende 2007 vilka får disponeras enligt regleringsbrevet.

6.3.1 Redovisning per myndighet och användningsområde

I detta avsnitt redovisas Jordbruksverkets och Länsstyrelsernas användning av TA-medel per användningsområde. För Sametinget och Skogsstyrelsen saknas detaljerade uppgifter.

6.3.1.1 Jordbruksverket

Landsbygdsnätverket

I landsbygdsprogrammet anges att merparten av Landsbygdsnätverkets verksamhet ska genomföras av dess ingående aktörer. Därför utarbetades och genomförs nätverkets handlingsplan i bred samverkan med aktörer av betydelse för programmets genomförande.

¹ Inklusivt LB Skog 2,6 mnkr som avser utveckling av de skogliga åtgärderna i programmet. Utöver detta beräknas nu att Jordbruksverkets förvaltningsanslag belastas med ca 15 mnkr för utvecklingen av landsbygdsprogrammet, varav ca 12 mnkr avser avskrivning och ränta.

Vid utgången av 2008 hade Landsbygdsnätverket sammanlagt 93 nationella aktörer som medlemmar. Styrgruppen utökades i början av 2008 med en representant för Leader och består nu av 12 representanter inklusive ordföranderollen, som innehas av Jordbruksverket. Styrgruppen har haft fem styrgruppsmöten under året. Vid ett av dessa möten fattades beslut om innehållet i aktivitetsplanen för 2009. Förutom detta har styrgruppen tagit beslut om att genomföra totalt 45 aktiviteter som finansieras via de s.k. nätverkscheckarna. Dessa har prioriterats utifrån behoven av kapacitetsbyggande i programgenomförandet. En del av dessa aktiviteter utgörs av ett femtontal inspiratörer hos olika aktörer inom nätverket. Inspiratörerna ska öka den egna organisationens förmåga att verka för målen med programmet samt öka samverkan med andra aktörer. En annan del utgörs av ett femtontal seminarier och konferenser som genomförts av olika medlemmar. Seminarier genomförs för att bredda erfarenhetsutbyte och sprida information om programmet samt stärka dialogen mellan lokal, regional och nationell nivå. Dessutom har ett tiotal aktiviteter handlat om internationellt erfarenhetsutbyte för LAG, vilket i praktiken innebär studiebesök för att ta del av goda exempel i andra länder och eventuellt starta samarbetsprojekt inom något område.

Andra exempel på aktiviteter som nätverket har genomfört är ett antal tankesmedjor där medlemmarna har fått möjlighet att komma till tals i frågor som rör landsbygdsprogrammet. För att stärka omvärldsbevakningen har fyra tematiska arbetsgrupper inrättats. Ett vetenskapligt råd tillsammans med Formas har inrättats och medverkan i europeiska nätverket har påbörjats. Två stora träffar för alla nätverksmedlemmar har anordnats. En webbredaktör/informatör har anställts, vilket har lett till att webbplatsens innehåll har utökats och servicen gentemot medlemmarna har förbättrats. Nyhetsbrevet, som alla kan prenumerera på via webbplatsen, har utkommit åtta gånger under året. En betydande del av aktiviteterna har inriktats på att stärka Leader. Som exempel har nätverket anordnat tre stora träffar för verksamhetsledare och ordförande inom Leader. Inför ett av tillfällena upphandlades två utbildare för att stärka LAG:s funktionssätt. Mentorsprogrammet, som finns till för att överföra erfarenheter från Leader+ till nya Leadergrupper, har fortgått under år 2008.

Företaget OpenEye Innovation Management AB har upphandlats för att genomföra en utvärdering av Landsbygdsnätverkets verksamhet.

Kansliet är förlagt till Jordbruksverket och personalen har under 2008 bestått av en verksamhetsansvarig, en handläggare, två assistenter, (deltid), en webbredaktör/informatör (juni-08) samt en expert inom forskarsamverkan omfattande 0,25 årsperson, (hösten-08). Två experter inom Leader har upphandlats till storleksordningen 1,1 årsperson, (nov-08). Tidvis har även annan personal anlitats för vissa specifika uppgifter inom kansliet.

I tabellen nedan redovisas Landsbygdsnätverkets utgifter för 2008 och i nästföljande tabell redovisas fördelningen mellan Inrättande och Drift samt Genomförande.

Utfall 2008 för Landsbygdsnätverket, tkr

Delpost	Summa, tkr
Löner	2 415
Bidrag	1 247
Övrigt	4 806
Summa	8 468

Utfall 2008 för Landsbygdsnätverket, fördelat på Inrättande och drift samt Genomförande, tkr

Delpost	Summa, tkr	Andel, %
Inrättande och drift	1 063	12,5 %
Genomförande	7 405	87,5 %
SUMMA	8 468	100 %

I kommissionens förordning (EG) nr 1974/2006, artikel 41.2 begränsas användningen av medel för Inrättande och drift till maximalt 25 % av nätverkets totala kostnader. I landsbygdsprogrammet är det fastställt att ca 15 mnkr av totalt 70 mnkr, dvs. 21 %, får användas för detta ändamål. 2008 har det utbetalda beloppet fördelats så att knappt 13 % avser Inrättande och drift och 87 % avser Genomförande. Utbetalningarna av nätverkscheckar ingår i Genomförande och uppgick till 1 247 tkr för 2008.

Övervakningskommitténs sekretariat

Omkring 1 416 tkr av utbetalningarna för övervakningskommitténs sekretariat avser lönekostnader. Merparten av detta avser sekretariatets personal men det ingår även lönekostnader för andra personer inom förvaltningsmyndigheten i de fall de utför arbetsuppgifter som hänförs till övervakningskommittén. Detta gäller framför allt arbete som utförs inför ÖK-mötena, t.ex. statistik, årsrapport, analyser etc. Under posten Övrigt ligger bl. a. vissa kostnader avseende den projektdatabas som tagits fram under 2008. Ett syfte med databasen är att allmänheten på ett enkelt sätt ska kunna få information om vilka projekt som har beviljats stöd.

Utfall 2008 för övervakningskommitténs sekretariat

Delpost	Summa, tkr
Löner	1 416
Övrigt	1 312
SUMMA	2 728

Uppföljning och utvärdering

Under 2008 har en stor del av Jordbruksverkets arbete inriktats på att ta fram rutiner för att samla in uppgifter för resultat- och effektindikatorerna. Arbetet har avsett dels ren uppgiftsinsamling dels uppbyggnad av IT-system för att hantera insamlade uppgifter. Något olika metoder har tillämpats för företagsstöden respektive projektstöden. För företagsstöden har särskilda affärsplaner för utvärderingen tagits fram, (ska inte förväxlas med de affärsplaner som stödmottagaren skickar in vid ansökan om stöd). För ungefär hälften av alla företagsstöd sker uppgiftsinsamling med hjälp av dessa detaljerade affärsplaner. LRF Konsult sköter på Jordbruksverkets uppdrag uppgiftsinsamlingen via affärsplanerna. För den del av populationen företagsstöd som inte LRF Konsult hjälper till med tar vi in uppgifter från företagarnas ansökningshandlingar och gör bearbetningar/kompletteringar för att få fram fullständigt underlag.

Ansökningshandlingar finns i de flesta fall inte arkiverade på Jordbruksverket utan på respektive län som behandlar ansökan om stöd. För att få tillgång till de delar av ansökningshandlingarna som är relevanta för utvärderingen har Jordbruksverket under 2008 besökt flertalet länsstyrelser och informerat om utvärderingsarbetet och bitt länsstyrelserna att hjälpa till med att fortlöpande kopiera och skicka över aktuella delar av ansökningshandlingarna.

På IT sidan påbörjades under 2008 utveckling av ett system för att lägga in och processa information från affärsplaner och ansökningshandlingar. Detta system (Evald) beräknas vara driftsatt före den 30 juni 2009.

För projektstöden sköter Jordbruksverket all uppgiftsinsamling själva liksom all uppgiftshantering. Kopior på ansökningshandlingar från länen utgör grunden för detta arbete. Vid utgången av 2008 hade ännu inte arbetet påbörjats med IT-system för denna del.

För instanser som rör kompetensutveckling finns ett särskilt IT-system utvecklat på Jordbruksverket. Under 2008 har vi arbetat med detta system i syfte att utreda hur systemet på lämpligaste sätt går att använda i utvärderingen.

Under 2008 har Jordbruksverket ägnat en hel del tid åt att tolka principiella frågor kring indikatorerna utifrån direktiven i Kommissionens handbok för indikatorarbetet. Kontakter har också tagits med RurEval som är en institution i Bryssel som tjänstgör som helpdesk för medlemsstaterna i utvärderingsfrågor. Flera frågor har visat sig vara principiellt komplicerade och Kommissionen/RurEval var ännu i april 2009 inte helt klara på vad som ska gälla.

Inom axel 2 går arbetet vidare med Ängs- och betesmarksinventeringen. Redovisade kostnader avser till största delen ersättning för fältarbete utförda av länsstyrelserna, men också en halvtidstjänst vid Jordbruksverket för ledning och samordning av verksamheten.

Kostnader i övrigt för axel 2 avser till stor del arbete med utveckling av det s.k. Farmland Bird Index. Detta index är centralt för att mäta effekterna av miljöinsatser enligt EU:s gemensamma indikatorer.

Kostnader för att ta fram baselineindikatorerna utgörs till stor del av uppföljning av jämförelsegrupper jordbruksföretag som ska ställas mot företag som fått stöd.

I tabellen nedan redovisas den totala användningen av TA-medel för uppföljning och utvärdering och i tabellen därefter specificeras posten övriga kostnader.

Uppföljning och utvärdering, utfall 2008 tkr

Kostnadspost	tkr
Lönekostnader	2 024
Lönekostnader, egen IT-personal	363
IT-konsulter	882
Axel 2, växtavd	3 272
Ängs- och betesmarksinventering	3 676
Övrigt (spec. i tabellen nedan)	9 591
SUMMA	19 808

Uppföljning och utvärdering, övriga kostnader, tkr

Delpost	tkr
LFA	877
Baselineindikatorer	1 652
Omfattningsindikatorer	1 525
Forskningsuppdrag	1 218
Ex-post utvärdering	3 765
Modeller, utredningar	459
Övrigt (resor mm)	95
SUMMA	9 591

Förberedelse och igångsättning

Posten Förberedelse och igångsättning avser främst Jordbruksverkets kostnader för det s.k. Liv-projektet, d.v.s. utveckling av information, regelverk, rutiner och IT-stöd samt implementering. Även kostnader för Handdatorprojektet ingår till den del det berör miljöersättningarna i landsbygdsprogrammet. Detta projekt syftar till att förenkla kontrollarbetet genom att utveckla en applikation för handterminaler som ett stöd för länsstyrelsernas fältkontrollverksamhet. Analysverktyg DAWA avser kostnader för inköp och licenser mm av särskild programvara för att förenkla statistikuttag ur datalager. Av tabellen nedan framgår utgifterna för förberedelser och igångsättning specificerat på olika poster.

Förberedelse och igångsättning, utfall 2008, tkr

Delpost	2008
Livprojektet	9 734
Handdatorprojektet	272
Analysverktyg DAWA	273
SUMMA	10 279

Länsstyrelserna

I regleringsbrevet för 2008 avseende Jordbruksverket fastställdes att länsstyrelserna får disponera 72 mnkr för genomförande av landsbygdsprogrammet inklusive kontrollverksamhet och upprättande av åtgärdsplaner för betesmarker och slåtterängar. Av regleringsbrevet framgår också att outnyttjade medel från 2007 för kostnader avseende 2007 avsatta för motsvarande ändamål får disponeras. Länsstyrelserna lämnade ett gemensamt förslag på hur medlen skulle fördelas per län. Denna fördelning har Jordbruksverket i enlighet med vad som anges i regleringsbrevet fastställt genom beslut.

Utbetalade TA-medel 2008, fördelat på länsstyrelse, tkr

Länsstyrelse	Totalt, tkr
AB Stockholm	2 002
C Uppsala	2 450
D Södermanland	1 960
E Östergötland	4 001
F Jönköping	4 731
G Kronoberg	2 904
H Kalmar	5 910
I Gotland	2 973
K Blekinge	2 143
M Skåne	8 999
N Halland	4 011
O Västra Götaland	13 241
S Värmland	2 961
T Örebro	1 876
U Västmanland	1 123
W Dalarna	1 846
X Gävleborg	2 696
Y Västernorrland	2 021
Z Jämtland	1 940
AC Västerbotten	2 535
BD Norrbotten	1 678
Summa LST:	73 947¹

1. Inklusive utbetalade ersättningar som reglerats i början av år 2008 avseende kostnader för 2007.

6.4 Informationsåtgärder

Denna redovisning omfattar informationsinsatser som genomförts av förvaltningsmyndigheten samt av länsstyrelserna, Sametinget, Skogsstyrelsen samt av regeringskansliet.

6.4.1 Sammanfattning av informationsinsatser under 2008

Till stor del har stödmyndigheternas planerade informationsinsatser genomförts. För ett antal länsstyrelser har dock planerna varit begränsade i omfattning på grund av att de vetat om att de har haft begränsade personalresurser. Flera länsstyrelser skriver också att det är svårt att motivera ytterligare information när de inte hinner handlägga de ansökningar som kommit in. Trots detta har en stor mängd informationsinsatser av olika slag genomförts.

Länsstyrelserna har nått olika långt i sitt arbete. Flera av dem nämner att de har ont om personal. Framst är det då arbetet för att nå nya målgrupper som har blivit nedprioriterat. Flera länsstyrelser betonar vikten av att utnyttja befintliga nätverk, partnerskap, andra myndigheter och andra strukturer som redan finns. Det är annars svårt att hinna med informationsarbetet.

Informationen till den stora målgruppen lantbrukare har fungerat ungefär som vanligt med direktutskick från Förvaltningsmyndigheten och på andra väl etablerade sätt på länsstyrelserna.

Arbetet med att nå andra målgrupper har intensifierats under året, såväl på Förvaltningsmyndigheten som på andra stödmyndigheter. En stor del av arbetet sker i samverkan med andra aktörer vilket är nödvändigt för att nå ut. Insatserna har även ökat för att nå särskilt utpekade målgrupper exempelvis kvinnor, ungdomar och utlandsfödda svenskar. Detta arbete har bara påbörjats.

Vissa åtgärder i programmet är underutnyttjade vilket har framgått av avsnitt 3. Det kan till viss del bero på att det har varit svårt att nå ut med information om dem. Vissa riktade insatser har dock gjorts för dessa.

Många gånger har olika projekt, företag och händelser som har koppling till landsbygdsprogrammet synts i media utan att programmet har nämnts. Trots detta kan givetvis artiklarna och inslagen bidra till att uppnå målen med landsbygdspolitiken.

Utbildningen för att arbeta med Leader har varit omfattande även under 2008.

Information om programmet till allmänheten och om EU:s roll har gjorts på Förvaltningsmyndighetens och regeringskansliets webbplatser.

Erfarenheterna så här långt har visat att det tar tid att nå ut till andra än de personer som stödmyndigheterna redan känner till. Det är därför viktigt att noga utforma informationsinsatserna efter den specifika målgruppen för att den ska nå fram.

Rykten om att det är komplicerat att söka stöd och att handläggningstiden är lång kan göra att en del inte ens försöker söka stöd. Det är också många som vittnar om en rädsla för att göra fel och drabbas av sanktioner. Detta gäller främst projektstöden.

Det görs många trycksaker. Broschyrer, kurskataloger, flygblad, nyhetsbrev och tidningar är några exempel. Förvaltningsmyndighetens utvärdering av sin broschyr om företagsstöd och projektstöd har givit insikten att trots att broschyren upplevdes som lättläst så kände vissa grupper att broschyren inte berörde dem. Dessutom var broschyren för lång. Analysen visar att det kan räcka med kortfattade informationsblad.

Det finns mer att göra. Det finns till exempel fortfarande ingen koppling mellan landsbygdutveckling och regional utveckling på länsstyrelsernas gemensamma webbplats. En vanlig synpunkt är också att det krävs fler målgruppspecifika insatser och trycksaker. Arbetet att nå framför allt utlandsfödda måste förbättras. Det finns dock många idéer och planer på aktiviteter som ännu inte genomförts.

6.4.2 Information och offentlighet

Arbetet med att föra ut landsbygdsprogrammet har fortsatt enligt kommunikationsplanen i Bilaga 8 i landsbygdsprogrammet.

Under 2008 har fortfarande mycket arbete lagts på att nå ut med programmet till potentiella stödmottagare (fas 1 enligt bilaga 8). I denna inledande fas har framför allt arbetet med att nå ut till nya målgrupper befunnit sig. Även arbetet med att informera om vissa underutnyttjade åtgärder befann sig i denna fas.

Den största delen av informationsinsatserna 2008 har dock bestått i att ge fortlöpande information om möjligheter till dem som redan känner till programmet (fas 2 enligt bilaga 8).

Viss information har gått ut om resultatet av programmet (fas 3 enligt bilaga 8).

Utöver det arbete som läggs ner på att marknadsföra stöden i programmet så görs även andra insatser för att uppmuntra till företagande och till landsbygdutveckling. Hit hör information om livsmedelsstrategin och om främjande av hästföretagande. En stor del av informationen går till samma målgrupper och budskapen är ganska lika och förstärker varandra. Det är ibland svårt att särskilja det som tillhör landsbygdsprogrammet men denna rapport innehåller så gott det går endast det som är direkt relaterat till programmet.

6.4.3 Budskapen förstärker varandra

År 2007 lanserades en livsmedelsstrategi för Sverige som en del av arbetet för att uppnå visionen om Sverige som det nya matlandet. Målet är att skapa en långsiktigt hållbar utveckling av livsmedelssektorn som bidrar till ökad sysselsättning och fler företag i hela Sverige. Livsmedelsstrategin syftar till att stärka livsmedelsbranschens konkurrenskraft, underlätta företagande och bidra till tillväxt i hela livsmedelskedjan och på så sätt skapa fler arbetstillfällen. Livsmedelsstrategin handlar i första hand om samlade insatser och inte nya pengar. Fokus ligger på ett enhetligt angreppssätt. Genom regeringens övriga åtgärder exempelvis i landsbygdsprogrammet, forskningsanslag och det pågående regelförenklingsarbetet, kan näringen stimuleras till tillväxt.

Landsbygdsprogrammets och livsmedelsstrategins budskap går om lott och förstärker således varandra. Regeringen har även haft stort fokus på tillväxt och arbetstillfällen och även här har landsbygdsprogrammet kunnat lyftas in i budskapen.

6.4.4 Mål för informationen

Det övergripande målet har fortfarande varit att potentiella stödmottagare ska göras medvetna om att programmet finns och vad det innebär för möjligheter för dem. Informationsinsatserna ska vara ett medel för att nå målen med landsbygdspolitiken.

Inom axel 1 och framför allt inom axel 3 har målet varit att få fler stödmottagare medvetna om vilka möjligheter som finns och att få kännedom om att de kan använda sig av programmet i sin verksamhet.

Målet för insatserna inom axel 2 som riktar sig till den stora och väl definierade målgruppen lantbrukare har varit att mottagarna ska vara trygga i vad åtgärderna innebär och uppmuntra fler av dem att ansluta sig till stödformerna i det nya programmet. Framför allt att få fler att ansluta sig till mindre utnyttjade stödformer.

Syftet med information om Leader under denna period har varit inriktad på att få LAG-grupper att bilda Leaderområden.

Mål för information till allmänheten är att ge en god information om syftet med programmet och hur det fortskrider samt visa vilka möjligheter som finns på landsbygden.

6.4.5 Hur långt har vi kommit i informationsarbetet

Arbetet delas in i tre faser. Delvis går de omlott. Så här långt bedömdes informationsinsatserna ha kommit i slutet av 2008.

6.4.5.1 Fas 1–Informera om det nya programmet

Fas 1 är en inledande fas för att mottagarna ska göras medvetna om att programmet finns och vad det innebär. De flesta åtgärderna inom regionalt prioriterade ersättningar (214 och 216) är ännu i denna fas när det gäller målgruppen lantbrukare. Det gäller även stöd till samarbete för att initiera nya produkter, processer och tekniker (124), infrastruktur som är av betydelse för utveckling och anpassning (125), grundläggande tjänster för ekonomin och befolkningen på landsbygden (321), förnyelse och utveckling i byarna (322), bevarande och uppgradering av natur- och kulturarvet (323). Dessutom är arbetet med att nå nya målgrupper fortfarande till största delen i fas 1. Det gäller även nya målgrupper, främst utlandsfödda svenskar.

Skogsstyrelsens arbete befinner sig i fas 1 på grund av att myndigheten kom igång sent med landsbygdsprogrammet.

6.4.5.2 Fas 2–Fortlöpande information om möjligheter och regler till dem som känner till programmet

Under fas 2 ges fortlöpande information om möjligheter och regler till dem som känner till programmet. Större delen av insatserna till traditionella målgrupper befann sig vid 2008 års slut i fas 2. Informationen till lantbrukare om kompensationsbidrag, miljöersättningar samt om restaurering av betesmarker och slåtterängar befann sig i denna fas. Andra åtgärder som befann sig i fas 2 är startstöd för unga jordbrukare (112), modernisering av jordbruksföretag (121), högre värde i jord- och skogsbruksprodukter (123), diversifiering till annan verksamhet än jordbruk (311), affärsutveckling i mikroföretag (312), främjande av turistnäringen (313), kompetens- och informationsinsatser för förberedelse och genomförande av lokala utvecklingsstrategier (341).

6.4.5.3 Fas 3–Informera om resultatet av programmet

I tredje fasen rapporteras resultatet av landsbygdsprogrammet. Mindre insatser har hittills gjorts. Hit hör t.ex. rapportering i media om goda exempel på insatser som kommit till stånd genom programmet. Det har även varit viss återrapportering till partnerskapen i länen.

6.4.6 Målgrupper

De tidigare analyser av målgrupper som har gjorts fungerar fortfarande bra att arbeta med. Primära målgrupper har varit potentiella stödmottagare. Hit hör främst lantbrukare men även andra företagare på landsbygden. Det krävs mycket större insatser för att nå de senare.

Målgrupper som kräver särskilda informationsinsatser är kvinnor, ungdomar och svenskar med utländsk bakgrund.

Informationen till andra aktörer är viktig trots att de inte är stödmottagare. Det gäller t.ex. länsstyrelser, konsulter, andra myndigheter, kommuner och landsting samt intresseorganisationer, branschorganisationer och ideella föreningar. Dessa är viktiga för vidare spridning av information till de primära målgrupperna. Kunskap om landsbygdsprogrammet kan även vara viktig för deras egen verksamhet. Partnerskapet är också en hjälp att nå ut på ett bättre sätt. På samma sätt används Landsbygdsnätverket för att nå ut vidare.

6.4.7 Aktiviteter personlig kommunikation

Personlig information har givits vid många olika tillfällen när stödmyndigheterna har medverkat eller samverkat med andra aktörer vid mässor, seminarier, informationsmöten och utbildningar. Ofta är det andra aktörer som har genomfört denna typ av aktiviteter men stödmyndigheterna har deltagit aktivt på olika sätt. Denna kanal har utnyttjats mer under 2008 än under året innan.

6.4.7.1 Förvaltningsmyndigheten

- Landsbygdsriksdagen som arrangeras vartannat år hölls i Lycksele den 7-9/3. Det var en viktig mötes- och debattplats för de cirka 1 000 landsbygdsbor, politiker och tjänstemän från hela Sverige som deltog. Förvaltningsmyndigheten ledde och deltog i seminarier samt hade en bemannad monter.
- Förvaltningsmyndigheten deltog som vanligt på jordbruksmässan Elmia Lantbruk som hålls årligen i oktober i Jönköping. Den besöktes av drygt 20 000 besökare. Förvaltningsmyndigheten fanns på plats i bemannad monter samt höll i några seminarier med ämnen relaterade till landsbygdsprogrammet. Förvaltningsmyndigheten hade även en monter vid mat- och kompetenstorget som är ett nytt koncept på mässan. Där kunde Förvaltningsmyndigheten på ett bra sätt uppmärksamma de möjligheter som finns inom landsbygdsprogrammet för småskalig livsmedelsproduktion. På samma sätt deltog Förvaltningsmyndigheten i Bioenergiforum, också en del av Elmiamässan, för att visa möjligheter om bl. a. förnybar energi.
- Stödet om biogasproduktion har lyfts på ett seminarium om grön energi och Förvaltningsmyndigheten har även deltagit på fyra olika hästmässor där möjligheterna inom landsbygdsprogrammet varit ett av budskapen.
- Förvaltningsmyndigheten har ordnat utbildningar och så kallade dialogforum för medarbetare på länsstyrelserna och Sametinget. I januari var det utbildning på temat landsbygdsföretagande och i november dialogforum på temat "Att möta landsbygdens kreatörer". Dessa utbildningar är ett led i att stärka de tjänstemän som arbetar med landsbygdsprogrammet så att de kan föra ut dess budskap på ett bättre sätt.
- Förvaltningsmyndigheten ordnade även en årligt återkommande näringslivsdag. Syftet är att ge tidig information om kommande förändringar. Det är främst organisationer inom jordbrukssektorn som deltar. De blir då förberedda på de förändringar som kommer och kan ge bättre service till kunder och medlemmar, det vill säga de som söker stöd genom landsbygdsprogrammet.

- För att underlätta uppstart och genomförande av Leader ges utbildning i två steg. Utbildningen är obligatorisk för Leaderkontorens administrativa personal och verksamhetsledare. Under 2008 genomfördes utbildningar vid 16 tillfällen. Totalt har 384 personer gått de två grundutbildningarna, 186 kvinnor och 198 män. Dessutom har tre kurser hållits för att utbilda Leaderhandläggare på länsstyrelserna.
- Det nationella landsbygdsnätverket var etablerat och i full verksamhet hela 2008. De har arbetat mycket aktivt för att i samverkan med medlemsorganisationer och med Jordbrukverket föra ut de gemensamma budskapen om programmet och försöker tillsammans hitta nya sätt att nå ut till de målgrupper som är svårast att nå.

6.4.7.2 Andra stödmyndigheter

- Länsstyrelserna, Skogsstyrelsen och Sametinget har anordnat ett brett spektrum av aktiviteter. De har hållit i och deltagit i konferenser och möten med så olika deltagare som potentiella stödsökande, ungdomar, LAG, kommuners näringslivsutvecklare, regionförbund, handelskammare, skolor, högskolor, bymöten, konsulter, bankfolk och andra strukturfonder. Detta är endast några exempel. I regel har mötena hållits i samverkan med andra aktörer, både med andra organisationer och med andra myndigheter. Till exempel skriver Länsstyrelsen i Kronobergs län att de alltmer uppskattar kontakten med kommunernas olika näringslivsutvecklare.
- På samma sätt har stödmyndigheterna hållit kurser för olika målgrupper. Ämnena har varierat, t.ex. har det hållits kurser om våtmarker, affärsplaner, hur man ska hävda ängar och sköta gårdsgårdar. Andra exempel är kurser om entreprenörskap, turism och trädgårdsskötsel.
- Det finns många exempel på att det är effektivt att nyttja andra för att vidarebefordra möjligheterna i programmet. Här har man haft hjälp av partnerskapet, av andra nätverk i länen, andra kontakter med nyckelpersoner och vid möten av annat slag, t.ex. frukostmöten.
- En del länsstyrelser har också prövat på turnéer, kampanjdagar, mässor och landsbygdsforum. Att coacha LAG är också en metod som använts för att nå ut bättre.
- Blekinge län har på grund av bristande personella resurser prioriterat att medverka vid större samlingar där de kunnat nå ut till ett stort antal deltagare på en gång. Västmanlands län skriver att de passat på att informera om landsbygdsprogrammet när de har haft en grupp samlad även av andra anledningar.

6.4.7.3 Regeringskansliet

- Vid Landsbygdsriksdagen höll Jordbruksdepartementet i flera seminarier. Jordbruksministern och tjänstemän på Jordbruksdepartementet har även deltagit i många andra möten och sammankomster av olika slag.

6.4.8 Aktiviteter elektronisk kommunikation

- Webben är en huvudkanal. På Jordbruksverkets webbplats <www.sjv.se> finns omfattande information samlad. Det går att hämta blanketter, anvisningar och broschyrer. På webbplatsen publiceras webbnyheter och pressmeddelanden. Det finns länkar till EU:s webbplats och till regeringskansliets samt till andra stödmyndigheter. Det är också möjligt att prenumerera på elektroniska nyhetsbrev. Även de andra stödmyndigheterna utnyttjar sina webbplatser på samma sätt. På många webbplatser saknas dock fortfarande kopplingar mellan regional utveckling och landsbygdsutveckling.
- Jordbruksverkets webbplats uppdateras kontinuerligt. Fokus har under året lagts på att utveckla webbsidor för satsningar om livskraftigt företagande på landsbygden. Här finns en företagarskola, webbsidor om kvinnors företagande, mångfald som möjlighet och om företagande inom turism, livsmedel och hästnäring.
- Förvaltningsmyndigheten publicerade i enlighet med beslut i EU en webbtjänst där allmänheten kan se vilka som har fått stöd från landsbygdsprogrammet.
- På flera myndigheter arbetar man också med att visa upp goda exempel i artiklar eller broschyrer på webbplatsen.
- Ett elektroniskt nyhetsbrev om stöd till landsbygden ges ut av Förvaltningsmyndigheten varannan vecka. Antalet prenumeranter ökade under året med cirka 1 000 stycken och vid årsskiftet var det cirka 6 000 prenumeranter. Det var totalt 21 nyhetsbrev, i de flesta av dem fanns någon nyhet relaterad till programmet. Flera andra stödmyndigheter arbetar också med nyhetsbrev.

6.4.9 Aktiviteter direktkommunikation

- Förvaltningsmyndigheten har gjort direktutskick per post av broschyrer och ansökningshandlingar till alla lantbrukare. Det så kallade SAM-utskicket skickas ut till alla Sveriges lantbrukare. Det går till alla som har sökt något arealbaserat stöd eller registrerat sig som nya intressenter, cirka 80 000 företag. I utskicket finns samlad information om arealbaserade stöd där såväl ansökan för gårdsstöd som ansökan för miljöersättningar och regionala stöd m.fl. ingår. Här finns även en översiktsskylt där alla stödformer presenteras, även de som handläggs på Skogsstyrelsen och Sametinget.
- Direktutskick med post skickades även till dem som sökt tidigare stöd för utrotningsshotade husdjursraser.
- Andra stödmyndigheter har också gjort direktutskick till utvalda grupper, i regel till tidigare kända kunder. Sametinget skickade ut och ansöknings- och informationsmaterial till namn de har i sina register. I Örebro län köpte länsstyrelsen in adresser från SCB:s företagarregister och kunde på så sätt göra riktade utskick till hästföretagare som bjöds in till företagarkurser.

6.4.10 Aktiviteter masskommunikation

- Annonser och pressmeddelanden har använts av de flesta stödmyndigheterna. Pressmeddelanden och webbnyheter har lett till inslag i lokala tidningar, tv och radio.
- Förvaltningsmyndigheten och tidningen Land Lantbruk samarbetade om en företagsskola i sex delar med tips om hur man driver ett framgångsrikt företag.

- Enligt den medieanalys som Jordbruksverket gjorde över hur mycket Jordbruksverket syns i webbupplagorna av de större dagstidningarna 2008 framgick det att landsbygdsfrågorna står för 9 % av artiklarna i de analyserade webbtidningarna. Det är en något mindre andel än året innan. Huvudsakligen har det varit neutrala eller positiva nyheter. Totalt i media har Jordbruksverket syns mer under 2008 än under 2007.

6.4.11 Information till allmänheten

- Främst är det regeringskansliet med Jordbruksdepartementet som informerar allmänheten om landsbygdsprogrammet. De gör det främst på sin webbplats och genom pressmeddelanden. Jordbruksdepartementet har även tagit fram flera trycksaker.

Även Förvaltningsmyndigheten och stödmyndigheterna informerar allmänheten på sina webbplatser. De insatser som nämns i avsnitten om elektronisk kommunikation och om masskommunikation når också allmänheten.

7 Deklaration om överensstämmelse med gemenskapspolitiken i fråga om stödet

7.1 Konkurrensregler och statsstöd

Överensstämmelsen med konkurrensregler och statsstöd blir särskilt tydlig ifråga om stöd som lämnas för verksamheter utanför jordbrukssektorn, dvs. främst stöden inom axel 3. Enligt landsbygdsprogrammet ska de stöd som hamnar utanför jordbrukssektorn prövas i enlighet med regelverket för försumbart stöd.

När det gäller stöd inom axel 2 förekommer i vissa fall ytterligare nationell finansiering i form av s.k. top up-stöd, som är notifierade hos kommissionen.

För övriga stöd ska de allmänna gränser och nivåer för stödgivningen som anges i program och regelverk följas.

Centrala rutiner och instruktioner som säkerställer en korrekt hantering finns tillgängliga för alla stödhandläggare via IT-baserade handläggargstöd. Kontroller av att hanteringen är korrekt sker i samband med handläggning inför utbetalning liksom vid den centrala kontroll som Jordbruksverket utför genom besök hos de myndigheter som handlägger stöden.

7.2 Offentlig upphandling

Offentlig upphandling inom ramen för landsbygdsprogrammet är främst aktuell när det gäller kompetensutveckling som berörda myndigheter handlar upp. Även andra stödmottagare kan vara aktuella för offentlig upphandling. Upphandlingen sker i enlighet med myndigheternas allmänna policy för offentlig upphandling, som bygger på gemenskapsreglerna.

De s.k. LAG-grupperna inom Leader omfattas av LOU – lagen om offentlig upphandling (2007:1091) och ska därmed tillämpa offentlig upphandling. Varje LAG har dessutom undertecknat ett avtal där de bl.a. förbinder sig att följa LOU. För att säkerställa att hanteringen sker på ett tillförlitligt sätt, har Jordbruksverket utarbetat en central vägledning som finns tillgänglig för LAG-grupperna. Kontroller av att hanteringen är korrekt sker i samband med handläggning inför utbetalning liksom vid den centrala kontroll som Jordbruksverket utför genom besök hos LAG-grupperna.

7.3 Miljöskydd och miljöförbättringar

De bestämmelser om miljöskydd och miljöförbättringar som framgår av EU:s regelverk är antingen direkt tillämpliga eller har införlivats i svenska miljöförfattningar. Vid stödansökningar som avser insatser som har miljöpåverkan erfordras i tillämpliga fall tillstånd enligt miljöbalken (1998:808). I vissa fall ska också samråd ske med de ansvariga myndigheterna enligt miljöbalken. Vidare måste enligt rådsförordningen 1698/2005 om stöd för landsbygdsutveckling vissa tvärvillkor med koppling till miljön vara uppfyllda för att stöd ska betalas ut.

Landsbygdspolitiken, som till stor del genomförs inom ramen för landsbygdsprogrammet, har i Sverige en nära koppling till miljöpolitiken och de nationella miljökvalitetsmålen. Sambandet är också starkt till den regionala utvecklingspolitiken och skogspolitiken. Inom landsbygdsprogrammet finns specialutformade åtgärder för att värna om landskapets natur- och kulturvärden och för att minimera negativ miljöpåverkan.

7.4 Jämställdhet och icke-diskriminering

Vid bedömning av insatser ska hänsyn tas till att programmet ska främja jämställdhet mellan kvinnor och män vid bedömning av insatser.

Vidare ska säkerställas att all diskriminering på grund av kön, ras, etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning förhindras. Detta generella kriterium framgår av underlaget till länsstyrelsernas genomförandestrategier och måste vara uppfyllt för att insatsen ska beviljas stöd.

7.5 Avgränsning mot andra fonder, program och finansiella instrument

Vid bedömning av insatser bör insatsens komplementära kvaliteter och möjlighet att bidra till synergieffekter beaktas, dvs. samspelet med andra åtgärder inom landsbygdsprogrammet eller andra EU-program. Det kan t.ex. vara en insats som senare ska följas upp med andra insatser inom annan åtgärd i landsbygdsprogrammet, som tillsammans ger stora synergieffekter och god måluppfyllelse för flera åtgärder. Vid bedömning av insatser bör samstämmigheten och eventuella målkonflikter med andra åtgärder i programmet såväl som andra offentliga åtgärder uppmärksammas.

Centrala rutiner och instruktioner för de fall då kontakter med andra myndigheter, eller avdelningar på Jordbruksverket är nödvändig för att undvika oönskade överlappningar finns tillgängliga för alla stödhandläggare via det IT-baserade handläggarsstödet.

7.5.1 Överensstämmelse med CAP

Åtgärderna för landsbygdsutveckling ska stödja och komplettera den gemensamma jordbrukspolitiken. Vissa områden inom jordbrukspolitikens pelare I och II är gemensamma, eller ömsesidigt beroende av varandra.

Regler för tvärvillkor är gemensamma för pelare I och II. De närmare föreskrifter som tagits fram på detta område är gemensamma.

Utarbetandet av omstruktureringsprogrammet för sockersektorn har skett i nära samarbete med utarbetandet av föreskrifter och rutiner för landsbygdsprogrammet. Överensstämmelsen mellan dessa områden har därmed säkerställts.

I de framtagna rutinerna för landsbygdsprogrammet har även överlappningsrisker med stöd för ytterligare betalning inom det nationella kuvertet identifierats och metoder för hur riskerna elimineras har tagits fram.

När det gäller stöd till sektorerna för frukt och grönt finns överlappningsrisker identifierade och rutiner har införts för att eliminera dessa risker.

7.5.2 Avgränsning i förhållande till ERUF, ESF och EFF

I de olika programmen kopplade till regionalfonden (ERUF), Socialfonden (ESF) och fiskefonden (EFF) finns förhållandevis detaljerade beskrivningar av avgränsningarna mellan de olika fonderna inklusive landsbygdsfonden. I programmen anges dock att det är de nationella, regionala och lokala myndigheternas ansvar att ytterligare utveckla specifika detaljerade rutiner för att uppmuntra synergier och förhindra överlappningar av insatser mellan fonderna.

Eftersom landsbygdsprogrammet som ovan nämnts förutsätter en samordning mellan de olika programmen och myndigheterna har en arbetsgrupp, kallad fondsamordningsgruppen, med deltagare från alla fyra programfonder bildats på Jordbruksverkets initiativ. Verkets bedömning är att detta dessutom effektiviserar förvaltningen av programmen. Det första mötet hölls i Jordbruksverkets regi den 13 september 2007. Under år 2008 har det varit fyra möten.

Fondsamordningsgruppen ska ta sig an gemensamma frågor enligt programskrivningarna för de olika fonderna. Arbetsuppgifterna berör såväl administrativ hantering som regelverk. Gruppen ska behandla övergripande strategiska frågor när det gäller synergier och överlappningar mellan finansiella instrument och även utarbeta samordnade konkreta rutiner för stödhanteringen. Jordbruksverket har upprättat en översikt över överlappande områden för samtliga fonder och Nutek har tagit fram en jämförelse mellan regionalfondens olika program jämfört med de regionala genomförandestrategierna kopplade till landsbygdsprogrammet. Övriga fonder ska efter granskning läggas till i dokumentet. Allt material kommer sedan att kunna distribueras till de olika handläggarna på lämpligt sätt. Ett annat område som gruppen samarbetar om är offentliga finansiärer. Reglerna för vilka organ som kan anses offentliga har tydliggjorts i nuvarande regelverk jämfört med föregående programperiod och gruppen avser att ta upp och diskutera tveksamma fall och upprätta någon form av gemensamt register över de organ som faller inom ramen för detta.

Ett fondövergripande samarbete bedrivs även på regional nivå. I många län är handläggning av ärenden inom strukturfonderna placerad i anslutning till handläggningen av ärenden inom landsbygdsprogrammet och för dessa län har man oftast inlett ett regelbunden samverkan i ärendehanteringen.

8 Uppgifter om användningen av de belopp som återkrävts i enlighet med artikel 33 i förordningen (EG) 1290/2005

Beloppen som återkrävs används på nytt för beslut och utbetalningar i programmet. För åtgärderna i axel 1, 3 och 4 återgår beloppen till den behöriga myndigheten (länsstyrelse, Skogsstyrelsen, Jordbruksverket eller Sametinget) där återkravet har inträffat. Samma sak gäller för de delar av åtgärder inom axel 2, där beslutsramar har fördelats ut på behöriga myndigheter. För övriga åtgärder inom axel 2 återgår beloppen till Jordbruksverket för att kunna användas ett kommande år för att finansiera stödutbetalningarna.

Under 2007 och 2008 har följande återkrav (inbetalningar) verkställts per axel (euro, faktiska kurser).

Axel	År 2007		År 2008	
	EU-del	Sv del	EU-del	Sv del
1	0	0	34 996	34 996
2	252 647	292 155	1 216 501	1 385 457
3	0	0	88 442	104 967
4	0	0	0	0
Summa	252 647	292 155	1 339 939	1 525 420

9 Bilagor

- Bilaga 1 Indikatorer för omfattning och resultat år 2008
- Bilaga 2 Redovisningar av beslut 2007-2008 per åtgärd
- Bilaga 3 Redovisningar av utbetalningar 2007-2008 per åtgärd